

Den erfarne Landmand,
 som forbinder Theorie med Praxis,
 eller
 Beskrivelse over mit Landbrug i Liehmena,
 af
 S. Kirchhof,
 Oekonomie-Kommissair og Wresmedlem af Landboe-
 foreningen i Weimar. Halle 1840.

F o r o r d.

Foranledningen til, at dette lille Skrift blev forfattet, var følgende. Hr. Riviere, Professor i Agronomien i Lyon, som efter sin Regjerings Anmodning bereiste Tydskland for at lære dets Landvæsen at kjende, havde paa den store Forsamling af tydske Landmænd, som holdtes i Potsdam i Aaret 1839, forelagt de tydske Landoekonomer en Række af Spørgsmaal, Landvæsenet betræffende, som han ønskede at faae besvarede. Da-der imidlertid indtil Dato kun er svaret lidet paa disse Spørgsmaal, blev jeg af Redaktionen for den almindelige Landvæsens-Lidende anmodet om, istedetfor at besvare disse Spørgsmaal, hellere strax at beskrive mit Landbrug, for at opfylde det af Prof. Riviere udtalte Ønske, og at lade Beskrivelsen afstrykke i nævnte Tidsskrift. Dette skeete og Hr. Riviere erholdt et Aftryk af hiin Beskrivelse.

Men da jeg nu siden efter fra flere Sider er bleven opfordret til at lade den omtalte Beskrivelse af mit Landbrug, ved et særskilt Aftryk af Landvæsens-Lidenden, som et selvstændigt lille Skrift komme til en mere udbredt Kundskab blandt det agerdyrkende Publicum, saa har jeg saameget hellere gjort

dette i nærværende Piece, som jeg tør tillade mig at anbefale min Landbrugs-Indretning som værd at efterligne, fordi den støtter sig saavel paa grundig Theorie, som paa heldig Praxis, især da en forhøiet Produktion af Agerbruget for nærværende Tid er af høi Interesse saavel for Landvæsenet selv som for Fædrelandet.

Viemehna i September 1840.

Forfatteren.

Beskrivelse over mit Landbrug i Viemehna.

Det kan ikke nægtes, at en lykkelig landoeconomisk Praxis*) nødvendigviis maa vinde ved det Lys, som en grundig Theorie giver, men ikke mindre sandt er det, at kun mangfoldige anstillede Forsøg, nøiagtige

*) Oversatteren ynder just ikke Talen om Theorie og Praxis i Landvæsenet, fordi det er hans Overbeviisning, at enhver Praxis, for at være heldig, maa være bygget paa fornuftige Grunde og rigtige Grundsætninger, om end dens Udoere ikke altid ere sig disse tydeligt bevidste, eller vide at fremstille dem anderledes end netop i Gjærningen, og at omvendt enhver Theorie, der skal fortjene at omtales i en saa praktisk Sag som Landvæsenet, maa have Erfaringen med sig, og kunne fremstilles faktisk, og at derfor det, man pleier at kalde Theorie og Praxis i Landvæsenet, hos enhver dygtig og tænkende Landmand i vore Dage er og maa være uadskilleligen forenet. Da man imidlertid er vant til at tænke sig dem adskilte, og Talen om deres Adskillelse har vundet et Slags Hævd, er det temmelig naturligt, at den ogsaa fremtræder hos vdr Forfatter, og vil sikkert heller ikke være nogen slet Anbefaling for ham hos mange af vore Landmænd.

Sagttagelser og paalidelige Erfaringer med Sikkerhed kunne føre Landbruget videre. Af de mange Opdagelser og Opfindelser, som ere gjorte i de nyere Tider, ere vistnok adskillige af større eller mindre Værd komne Landbruget og de dermed forbundne techniske Bihandlinger tilgode, om end de fleste af dem endnu ikke have fundet almindelig Indgang. Uden nu just at ville forsvare Landmændene af den gamle Tro, kunne vi dog ikke ubetinget billige den Dabel, som fremføres af nyere blot theoretisk dannede Landoeconomer, hvilken man ikke sjelden finder udtalt over hine, blot fordi de ikke strax med ubegrændset Tillid ville gribe det Nye, som tilbydes dem, og forkaste det Gamle, dem af Erfaring bekyndte, som forældet. Thi dersom det er en Kjendsgjerning, at praktiske Forsøg ofte maae fortsættes i mange Aar, forend man kan forkaste dem som utilfredsstillende, saa følger heraf, at Skaden maa være betydelig, naar man gaaer overilet tilværks. Man kan aldeles ikke fortænke de praktiske Landmænd, hvis Omstændigheder ikke tillade dem at overtage en saadan Risiko, fordi de ikke strax med Begjærlighed gribe det tilbudne Nye. Deri stemme i det mindste alle erfarne rationelle Landmænd overeens, at enhver ny Theorie, selv den bedste, ved den praktiske Udførelse kun yder Resultater, der mere eller mindre nærme sig til dem, som de theoretiske Uæresætninger angive som sandsynlige. De Opdagelser og Opfindelser, som hvis man kunde stole paa alle de offentlige Kundgjørelser, skulde være gjorte paa Landvæsenets Gebeet og i de med det forbundne techniske Haandlinger, ere for Tiden

faa mange, at man neppe kan finde Tid nok til at prøve deres praktiske Anvendelighed, eller til overhovedet at undersøge deres Hjemmel, eller forviisne sig om, at de holde Stif. Naar man nu læser Bekjendtgjørelser om Under-Ting, Kjømpevæxter, nye Manipulationer (Arbeidsmaader), som næsten intet koste, men med de meest indbringende Resultater, og finder dem anmeldte som de eneste sikke og de eneste, der føre til Maalet, saa kan man ikke undre sig over, at den praktiske Landmand, for hvem Spekulanter og — lettroende Theoretikere have skabt hine Kjømper, Undere o. s. v., formedelst lutter lykkelige Fund, der gjøres for hans Sysjel, ikke veed selv, til hvilken af de nye Dypdagelser eller Dypfindelser han først skal vende sig, eller efter hvilket alene-rig-gjørende Princip han skal omforme sin Bedrift. En saadan Forlegenhed bliver endnu ofte forstørret derved, at de fremsatte Lærdomme og Grundsætninger modsig hinanden, idet Nogle advare imod Det, som Andre anbefale, og Hine dable strængt, hvad Disse ikke noksom kunne rose og anprise. Men heri ligger tildeels ogsaa Grunden, hvorfor Fremgangen i det tydske Landvæsen ofte stæer med altfor stor Betænkelighed og altfor langsomt, og hvorfor virkelige og væsentlige Forbedringer desværre først sildigt finde fortjent Indgang, til stor Skade for Productionen og Nationalvelstanden.

Theorie og Praxis maae derfor i Landbruget nødvendigviis være forbundne med hinanden, dersom det efterhaanden skal hæves paa saa høit et Trin af Fuld-

kommenhed, som det er istand til at opnaae. Thi reen Theorie uden al Praxis savner Hjemmel for de Resultater, som uledes af den, hvorimod den blotte Praxis ofte slet ikke er sig Grundene for sin Handlemaade bevidst, og derfor under ugunstige Forhold ikke veed at hjælpe sig sikkert og tilgavn's, og overhovedet ikke kan opnaae nogen større Fuldkommenhed.

Forfatteren tilstaaer aabenhjertigt, at han har maattet betale mange Værepenge for at opnaae praktiske Resultater af nye Theorier, og anseer sig ingenlunde fritaget for denne Afgift i Fremtiden, da et Menneſkeliv ikke kan være tilstrækkeligt til at faae udlært i Landbruget; thi Landmanden har ved sin Haandtering med Naturen at gjøre. Det er denne selv, som maa være hans Studium; men dens Kræfter og Virkninger yttre sig under mangfoldige Forhold paa de forskjelligste Maader, og ere os for en stor Deel endnu ubekjendte. Mange ville maaskee ansee min saakaldte praktiske Løbebane for at være temmelig kort, hvorfor jeg tillader mig derom at bemærke. Endſkjøndt den rette Længde for en praktisk landoeconomisk Løbebane naturligviis kun kan være et relativt Begreb, saa har jeg dog aldrig hverken i Landvæsenet eller i nogen anden Haandtering fundet et vist Aar i den Næringsdrivendes Alder eller Virketid angivet som det Tidspunkt, hvorfra man kunde antage, at hans praktiske Løbebane nu havde naaet den rette Længde. Iøvrigt kommer det, som bekjendt, mere an paa den Maade og den Iver, med hvilken man læg-

ger sig efter sit Kalbs Forretninger, saavel som paa de Forhold, under hvilke det skeer, end paa en lang Række af Leveaar. Thi om end et længere Liv kan yde flere Erfaringer, saa er det dog ingenlunde altid vist, at det skeer, og desuden maae de saakaldte Erfaringer efter deres indre Bærdie henføres i meget forskjellige Rubriker. Meget ofte kalder man ogsaa blotte Jagttagelser Erfaringer, endstjondt der ikke tilkommer dem dette Navn. Iøvrigt kan man under gunstige Omstændigheder vel ogsaa have iagttaget og erfaret Meget i sit 41de Leveaar.

Født paa Landet og opdraget af min Fader, der var Landmand, ved hans Haandtering fra Borneaarene af, kjendte jeg allerede i den tidlige Alder ingen Forretning, som interesserede mig mere end Landvæsenet, og til dette anvendtes ogsaa mine Fritimer paa Gymnasiet og Academiet. Ja medens mit Kalb bød mig at leve i Leipzig, fravendte en maaskee allfor levende Interesse for landoeconomiske Studier Søvnens mangel en Nat. I den Læres og Opdragelses-Anstalt, som jeg i flere Aar bestyrede, havde jeg stedse Søner af Godseiere og Korpagtere fra Leipzigs Omegn i Pension, som ligeledes attraaede at danne sig for Landvæsenet, og jeg fandt derved ikke alene Leilighed til Dvælse i Læren om Agerbruget og dens Hjælpevidenskaber, men jeg kunde ogsaa paa de Landeieendomme, som tilhorte hine unge Mennekers Forældre, tilstrækkeligt overtøye mig om den praktiske Anvendelse af adskillige fremsatte Theorier, som jeg her paa for-

stjellige Maader saae udførte i det Store. Et forpagtet Stykke Havejord maatte derhos tjene til mange Forsøg med Hensyn til Væren om Jordsmønnet og Planternes Dyrkelse. Da jeg endelig for 12 Aar siden fandt Leilighed til at kjøbe den Landeiendom, som jeg hidtil her har besiddet, havde jeg opnaaet, hvad jeg længe havde ønsket; og fra den Tid af har jeg ganske hengivet mig til Landvæsenet, idet jeg stedse paa det Tyrreste har anvendt Theorie i Forening med Praxis, og derved befundet mig vel.

Nysnævnte Landeiendom ligger imellem de 2 Stæder Leipzig og Eilenburg, 3 Mile fra den første og 2 Mile fra den sidste, i Hertugdømmet Sachsen, og indeholder, foruden anstændige og hensigtsmæssige Baaningshuse og Udhuse, et Areal af circa 125 Magdeburger Morgen*), à 180 rhinlandste Kvadratoeder. Den største Deel af Jordsmønnet afvexler imellem sandig Leerjord og leerig Sandjord, og kun faa Agre ere af sværere eller lettere Natur. Da jeg kjøbte den, fandt jeg dens Marker, ligesom de øvrige Gaarde her, liggende i 45 enkelte Agre med betydeligt brede Algerrene, i Fælledskab blandede imellem hverandre. Jeg kunde derfor kun bringe min Bereddrift, for hvilken jeg strax bestemte mig, i en temmelig indskrænket Udførelse. Ved Ud-

*) En rhinlandst Kvadratoede er lig en dansk Kvadratoede altsaa 36 □ Alen. En Magdeburger Morgen er altsaa 6480 danske □ Alen, og 125 Magdeburger Morgen er omtrent $57\frac{1}{2}$ Tonde Land geometrisk Maal, eller en god dansk Bondegaards Størrelse.

stiftningen, som endelig nu for 7 Aar*) siden blev tilendebragt, erholdt jeg mit hele Markareal i 2 Løbder, hvoraf den ene indeholdt $\frac{2}{3}$ den anden $\frac{1}{3}$ af det Hele, omtrent i lige lang Afstand fra Gaarden. Da de saa Servituter, her bestode, ved Udskiftningen deels bleve afløste deels erstattede, saa have samtlige Grundeiere her fri Disposition over deres Marker. Jeg kunde altsaa nu indføre Bereddrift med 5 Marker, en Inddeling, hvortil Arealets nysnævnte Adskillelse i $\frac{2}{3}$ og $\frac{1}{3}$ foranledigede mig.

Hele Areallet er altsaa nu inddeelt i 5 Marker, af hvilke den ene Løb indeholder 3 den anden 2; og enhver enkelt Mark er igjen deelt i 2 halve. Den Frugtsølge, som her har været anvendt med prøvet Held, er følgende:

- a. $\frac{1}{2}$ Behaffede Bærter, Kartofler, Roer o. s. v.
 $\frac{1}{2}$ Biffer, som afmeies grønne, begge gjødsfede.
- b. $\frac{1}{2}$ Byg med isaaet Klover, $\frac{1}{2}$ Raps.
- c. $\frac{1}{2}$ Klover, $\frac{1}{2}$ Vintersæd.
- d. $\frac{1}{2}$ Vintersæd, $\frac{1}{2}$ Biffer eller Vrter.
- e. Havre.

Der følger altsaa paa den ene Halvdeel af Markerne: 1. gjødsfede Behafningsværter, 2. Byg, 3. Klover, 4. Vintersæd, 5. Havre.

Paa den anden Halvdeel: 1. Gjødet Biffesøder, 2. Raps, 3. Vintersæd, 4. Bølgfæd, 5. Havre.

Efter at Notationen er udloben, stiftes saaledes

*) Altsaa først i Aaret 1833.

med Frugtsølgen, at der, hvor der for 5 Aar siden stod behaffede Bærter, anbringes Viffefoder, der, hvor dengang i 2den Halm var Byg, anbringes Raps o. s. v.

Ved dette Berelbrug i 5 Marker falde følgende væsentlige Fordele let i Dinene:

a) Af Vintersæden kommer altid den ene Halvdeel til at staae i Rapsstubb, den anden i Kloverstubb, og da Raps og Klover, som bekjendt, ere meget passende Bærter at have foran Vintersæden, bliver Udbyttet af denne derved meget sikket og forhøiet.

b) $\frac{1}{6}$ af hele Markens Areal dyrkes aarligt med Foderværter, og det under Forhold, som maae virke gunstigt paa Udbyttet, og Fodermængden staaer derfor paa denne Jordbund i et rigtigt Forhold til de andre Afgrøder.

c) Saavel de behaffede Bærter som Grønsøderet, der maa meies medens det blomstrer, hvortil paa de lettere Aagre ogsaa Spergel anvendes, faae deres Plads paa et saa kraftfuldt Sted i Omløbet, da den 5te Deel af Arealet, hvor de anbringes, modtager Aarets hele Gjødske, at man medrette tør gjøre Regning paa en meget rig Afgrøde. Ligeledes faaer ogsaa Kloveren hvert Aar en for den meget passende Plads, nemlig i Byg efter behaffede Bærter, hvilket betydeligt beforder dens Fremværet, da Marken, hvori den saaes, er i fuld Kraft og vel dyrket og skjernet, ligesom den ogsaa først hvert 10de Aar kommer til igjen at staae paa samme Sted, hvilket i Almindelighed ansees for at være den meget tjenligt.

d) Endelig bliver det muligt ved denne Driftsmaade, at benytte Gjødningen i dens fulde Kraft, da, som allerede ovenfor er bemærket, kun en Femtedeel aarlig skal gjødfes. Men dette sidste er en af de væsentligste Fordele ved Bereddriften overhovedet, da det er en ved mangfoldige Forsøg stadfæstet Erfaring, at 400 Pæs Gjødning, som paa eengang bringes paa 12 Tønder Land, ville have en langt gavnligere Virkning paa de 5 følgende Afgrøder, end naar man vilde bringe det samme Quantum af Gjødning i forskjellige Aar af dette femaarige Omløb paa de samme 12 Tønder Land*). Men jo høiere Gjødningen gjør sig betalt, ved de Produkter den hjælper til at frembringe, desto mere er et Uvoldsbrugs Hovedhensigt opnaaet.

De her nævnte Fordele, hvis Virkelighed jeg efter min Erfaring kan stadfæste, forefindes sjældent i samme Forhold ved andre brugelige Frugtsølger, og jeg fandt altsaa Grund nok til at bestemme mig for det ovenansførte Frugtomløb. Denne Driftsmaade har Aar for Aar hævet Agrenes Frugtbarhed, og foruden min pecuniære Binding ydet mig megen Underholdning og Fornøielse ved dens velordnede Simpelt ved forenet med Agrenes mangfoldigere og uafbrudte Dyrelse.

Men naar jeg nu tillige maa tilføie, at jeg i

*) Dette gjælder især paa Leerjord. Paa lette Sandjorder er det nok derimod mindre afgjort.

dette Aar har fundet mig foranlediget til at foretage væsentlige Forandringer i det omtalte Frugtomløb, saa synes dette at tale mod de nysnævnte Fordele ved bemeldte Frugtvereldrift, og overhovedet at komme i Modsigelse med den hele Driftsmaade. Men dette forholdet sig dog ikke saaledes; thi Grundene til at foretage hine Forandringer ligge mere i almindelige Tidsconjunkturer, saavel som i forandrede Localforhold. Da nemlig Priserne paa oliegivende Sædarter for nærværende Tid ere faldne saa betydeligt, og formodentlig ville vedblive at være lave, fordi Kapsædens Dyrkelse i mange tydske og andre Stater er udvidet saa meget, især da Gasbelysningen, som mere og mere kommer i Brug, i en mærkelig Grad formindsker Forbrugen af Olie, er der nu langt mindre Grund til at dyrke Kaps, end der forhen har været. Da Kornpriserne derimod her have hævet sig meget, og efter nærværende Udfigter ikke saasnart igjen ville komme til at synke*) ret dybt, og da tillige Kjød- og Melke-Produkterne finde snar og lønnende Affætning formedelst de Jernbaner, som gaae nær forbi disse Egne, saa har jeg ifølge heraf fra dette Aar af udelukket Kapsæden af mit Frugtomløb, og derimod for Diebliffet givet Kornavlén en større Udvidelse, hvilket fra næste Aar af ligeledes skal stee med Avlén af Foderværter. Men dersom Tidsomstændighederne atter skulde forandre sig, vilde denne Turnus eller Notation

*) De gamle Propheter ere bøde.

ligesaa let lade sig forandre paa en anden Maade, eller føre tilbage til sin gamle ovenfor angivne Form. Mit Frugtomløb, som nu skal begynde, er altsaa følgende:

a) I de første 5 halve Marker: 1) Behaffede Bærter, hvortil gjødes; 2) Byg; 3) Vintersæd (især Rug) med Klover; 4) Klover; 5) Havre.

b) I de andre 5 halve Marker: 1) Erter, hvortil gjødes; 2) Vintersæd med Klover; 3) Klover; 4) Vintersæd; 5) Havre.

Ved den her angivne Turnus ville sandsynligviis følgende Fordele opnaaes.

a) Da her paa Egnen Rug pleier at trives ret vel efter Byg, som har havt gjødede Behafningsværter til Forgængere, saa opnaaer man, ved at saae Klover i Vintersæden, den meget væsentlige Fordeel, at kunne afflaae samme allerede engang i Udsædsaa-ret, hvorved man under gunstige Omstændigheder vinder en kraftfuld Høe-Ufgrøde. Men i Landbruget kommer det jo især an paa at vinde godt Dvægsoder, da dette med Rette ansees for at være Sjelen i det Hele. Ogsaa kan Kloverens Udsæd iblandt Vintersæden foretages meget tidligt (jeg saaer Kloveren fordetmeste paa Sneen), og heraf følger, at de unge Kloverplanter bedre kunne benytte Vinterfugtigheden til deres Vært, i tørre Sommer bedre kunne modstaae Tørken, og at de ere mere betryggede mod Insekterne især Jordlop-perne. Men alle disse Fordele gaae fordetmeste tabte ved at saae Klover i Byg, saafremt der ikke paa sam-

mes Udsædstid, som paa denne Egn først falder imod Midten af Mai, indtræffer særdeles gunstigt Veirlig. Ogsaa gjør den unge Klover, naar den voxer frodigt, fordetmeste Bygafgroden mere Afbræk, end Rugafgroden, da den unge Klover, som voxer frem saavidt at den blomstrer, ikke sjældent groer over Bygget, førend dette fuldkommen har uddannet sine Kjærner, og trækker det til Jorden, medens Rugen tidligere rømmer Marken, og derfor baade lider mindre under Kloverens Fremvært, og derhos tidligere giver Plads for denne.

b) De tre Vintersædsmarker, som følge efter Byg, Klover og gjødede Urter, finde ogsaa her en Plads, hvor Sæden kan trives. Da jeg dyrker en tidlig Sort Urter, som modnes allerede i den første Halvdeel af Juli, saa tilstæde disse, ikke mindre end Rapsæden (efter hvilken det hidtil altid er bleven iagttaget), en Gjødsfning med Spergel, der nedpløies for Vintersæden om Efteraaret udsaaes. Men af begge de halve Havremarker i Kloverstub og efter Rug kan man vente en passende Grøde, fordi Havren, som bekendt, trives godt i den første, og fordi Rugstubben hos mig altid umiddelbart efter Indhøstningen erhoder en Spergelgjødsfning.

c) Endelig give begge de halve Klovermarker, der baade anbringes medens Jorden endnu har Kraft, og desuden efterhjelpes med en Dvergjødsfning (hvorom mere siden) rimeligviis en større og bedre Foder-

masse, end forhen en halv Klovermark og en halv Biffemark afgave.

Jeg anseer mig altsaa for forvisset om, at Nyttens af det sidste Frugtomløb, efter Tingenes nærværende Standpunkt, endnu vil overgaae Nyttens af den første Turnus. Med Hensyn til de enkelte Bærter's specielle Dyrkningsmaader har jeg endnu Følgende at bemærke.

a) De behaffede Bærter (12½ Morgen Land) erholde Halvdelen af den dyriske Gjødning, der i Aarets Løb frembringes i Auløbruget. Til Kartoflerne, som for det meste udgjøre den mindre Halvdeel af de Rodfrugter, der dyrkes, udføres al den Gjødste, som er dem tiltænkt, for Vinteren, og nedpløies grundt. Tidligt om Foraaret, efter at Jorden er bleven tilstrækkelig tør, bliver Kartoffelmarken harvet, og derpaa rørt med Krogen (Krosjeploven) dybt og for det meste paa tværs, og strax igjen tilharvet, for at Ukrudet, endnu før Kartoflerne lægges, kan bringes til at spire saa meget som muligt. Kartofflernes Udsæd, hvortil kun tages store, hvoraf kun de største deles, foretages efter Omstændighederne enten kort før Bygsæden, eller ogsaa først efter den, omtrent imod Midten af Mai. Den anden Halvdeel af de behaffede Bærter bestaaer for største Delen af Kunkelroer, en Deel Kaalraber, alt eftersom Markens Beliggenhed er mere skiftet for disse eller for hine, og nogen Hvidkaal, som for det meste kun er bestemt for Køerne. Til Køerne ompløies Havrestubben ligeledes om Efteraaret grundt,

for at Stubbene bedre kunne raadne; Gjødsken udføres dog først om Foraaret paa den med Harven nedfældte Jord, hvorpaa Gjødningen ligeledes nedploies grundt, hvorimod Jorden siden røres saa dybt som muligt med Krogen, og det gjentagne Gange, dersom Markens fornødne Pulverisering udfordrer det. Foruden en stor hvid og meget givtig Karloffelsort, som dyrkes meest, og en anden Spisefartoffel, hvoraf der lægges et lille Quantum, har jeg i flere Aar forsøgt flere Kartoffelsorter, og vil sandsynligviis bestemme mig til at dyrke den saakaldte Rohans Kartoffel i det Store, dersom jeg finder, at den ved fortsat Dyrkning vedbliver at give samme Resultat som hidtil. Af Kunkelroerne dyrker jeg ligeledes forstfjellige Sorter, eftersom de bedst passe til den Marks særegne Bestaaffenhed, som i dette Aar bærer Rodfrugter. Men i alle Tilfælde vælger jeg altid en saadan Sort, som har en tæt Masse og opnaaer en passende Størrelse, i hvilken Henseende jeg har funden dem med hvidt Kjød og bleg rød eller lyseguul Skal, uden mange Siderødder, at være de bedst stiftede. Ogsaa anseer jeg det for uomgængeligt nødvendigt, at tage Hensyn paa Roernes Form efter Jordbundens Bestaaffenhed. For altsaa hvert Aar at kunne udvælge den Sort Roer, som egner sig bedst for det dem bestemte Læg eller Raab *), og fordi Sædefornets hyppige Berel har en vigtig Indflydelse paa Afgrøden af den-

*) Mark eller Kobbet.

ne Koe=Art, befatter jeg mig sjældent selv med at optrække Koe=Frøet, men bestiller dette hvert Aar, efter at have valgt den Art, jeg vil dyrke, hos en solid Frø=handler.

Kunkelroe=Planterne opelskes paa et meget omhyggeligt tilberedt Høved, som om Efteraaret og Vinteren er gjødsket stærk med Gjødningsgødning, og altid i saadan Mængde, at man ved Udplantningen paa Marken kun behøver at tage aldeles kraftige og gode Planter, og ikke skal være nødt til, af Mangel paa Planter, ogsaa at sætte svage og forkrøblede Smaaplanser i Rækken med de bedre. Iffun sunde og kraftige Planter berettiger Dyrkeren til at vente en tilsvarende lønnende Koe=Ufgrøde; medens derimod Høsten ofte slaaer meget feil, naar man, for at kunne besplante det Stykke Jord, som er bestemt til Koe, maa medtage samtlige Smaaplanser uden Forskjel. Da Plantebedene staae i tilbørlig Kultur og fuld Kraft, og derfor Planterne, som løbe op der, udvikle sig raadt, saa udsaaer jeg for det meste Koe=Kjernerne sildigere end dette ellers pleier at ssee, og erholder alligevel meget tidligt skjøne kraftige Planter. For Udsæden bringes Koe=Kjærnene ved Hjælp af et passende Sold i 2 Afdelinger, nemlig i en, som bestaaer af de største og fuldkomneste, der blive tilbage i Soldet, og i en anden bestaaende af de smaae og mindre fuldkomne, som falde igjennem Soldet. Begge Dele blive nu hver for sig, under tilbørlig Omrøring, befugtede saa meget med Vand, at Haandens indre Flade vel

vifer sig fuldkommen vaad, men at dog ingen Vanddraaber blive siddende paa den. Herpaa blive Kjernene heldte op i et Kar eller et Fad omtrent 6 Tommer høit, trykfedes tæt sammen med Haanden, og efter at Dverfladen er tildækket med en ulden Klud eller et andet passende Stykke, lader man Karret nogle Dage staae paa et varmt Sted, hvorved ifølge en Selvopbedelse Spiren meget snart bliver opvaft. De Kjerner, som ere behandlede saaledes, pleie da som oftest at komme 11 Dage tidligere op end andre, som udsaaes uden hiin Forberedelse. Saaledes bliver det muligt at benytte en noget sildigere bedre Udsædstid, og alligevel at erholde tidlige Planter. Men den ovenfor omtalte Adskillelse af Sædefornene er af væsentlig Nytte; thi naar Kjernene udsaaes saaledes, som de ere høstede, saa bliver for det meste, formeddelt Kjernenes ulige Størrelse, Udsæden meget ulige eller ujevn og som oftest for tyk, da de smaae Kjerner, som ere blandede med de større, let forvolde, at man skuffer sig med Hensyn til Udsædsmassen, eller til det Quantum af samme, som bør udsaaes i hvert Bed. Dernæst spire ogsaa de større Kjerner tidligere og fuldkomnere, og udvikle sig overhovedet langt raslere og kraftigere end de mindre Kjerner og Planterne af disse, saa at de sidste ikke alene blive undertrykkede af hine, tilbageholdte i Værten og forkrøblede, men at ogsaa de nedtrykte Planter ved en for tæt Udsæd hindre de kraftigere Planter i at udvikle sig raslere. Ved Kjernenes Adskillelse bortfalde derimod disse Ulemper.

Plantebedene benyttes, efterat Planterne ere borttagne, enten endnu med Gulrødder, som udsaaes tilligemed Runkelroe-Rjærnene, eller de omgraves og anvendes til Kartofler, Kaal eller Agurker.

Kaalraberne og Kaalarterne dyrkes i mit Landbrug kun i ringe Mængde, fordi jeg anseer Runkelroeer for et fortrinligere Foder for Maltkøer. Planterne udsaaes paa den sædvanlige Maade i omhyggeligt tilberedte Bede; men ved deres Udplantning paa Marken iagttages blot, at lade Kaalraber og Kaalplanter afverle med hinanden i Raderne, saa langt som Kaa-len kan række, saa at i samme Rad hveranden Plante er Kaal og hveranden Kaalrabe. Derved bliver Afgrøden af begge Arter betydeligere, end naar hver Slags udplantes i et særskilt Stykke for sig selv. Thi ved denne Berøplantning vinder Kaalhovedet, som især behøver Plads ovenfor Jorden til at opfange Stoffer fra Atmosfæren, mere Rum; ligesom paa den anden Side Kaalraberne faae en større Omkreds af Jord til Afbenyttelse for deres Rødder ved Siden af Kaalplanterne, der kun skyde svage Rødder.

Endstjøndt det er mig ret vel bekjendt, at Kartofler, Køer og Kaalplanter altid bør sættes i tilbørlig Afstand fra hinanden, der bør være større jo bedre Jordsmønnet er, saa har Erfaring dog viist mig, at jeg med Hensyn til Afgrøden og Agrenes Beredelse for den følgende Sæde-Art stod mig bedre ved, hellere at lægge og plante noget for tæt end noget for vidt. En vel dyrket Ager, som staaer i fuld Kraft, har Næ-

ringsforraad nok for Planterne i deres nærmeste Omfreds, og Roerne maatte i Sandhed opnaae en ualmindelig Størrelse, dersom Knoldene, selv ved en Frastrand af 18, 24 eller flere Tommer, skulde naae hinanden, og saaledes virkelig vise Mangel paa Plads, en Ulempe som iøvrigt en Roedyrker i dette Tilfælde under forannævnte Omstændigheder vel kunde finde sig i. Runkelroernes Bladfrøne vil iøvrigt altid finde Plads nok at brede sig paa, da den i Regelen mere tager sin Retning opad end til Siden. Ved at lægge Kartofler eller ved at plante Roer for vidt fra hinanden, bliver ei alene Jorden ikke tilstrækkeligt afbenyttet, saa at en Deel af Gjødsten og Arbeidet er spildt, og Jordrenten uden Nødvendighed forringes, men Jorden bliver ogsaa for haard, især i tørre Aaringer, formedelst Mangel paa Topbedækning, til betydelig Skade for den paafølgende Afgrøde. Den hensigtsmæssigste Afstand, Planterne bør have fra hinanden, for at opnaae det størst mulige Produkt af disse Værter, afhænger for Resten af meget forstjellige Omstændigheder og Forhold, hvis nærmere Forklaring her vilde føre for vidt; heller ikke vil den theoretisk og praktisk dannede Landmand ansee det for nødvendigt, herved at lade foretage en meget ængstelig Afmaaling nøiagtigt paa Tomme og Linie.*) Planterne selv lader jeg sætte i Forbind,

*) Vistnok maae Rohans-Kartofler staae længere fra hinanden end Kastanie-Kartofler, og smaae Roer tættere end store; men dog vilde den erfarne Forfatter sikkert have glædet sine mindre erfarne Læsere ved at opgive den Afstand, han

hvorved saavel Jordrummet som det atmosfæriske Rum bedre kan benyttes af Planterne ved deres tidligere Uddannelse.

Det første Arbeide, som foretages paa Roer-Ageren efter at Planterne ere satte der, er mere en Skjærning og Smuldren af den Fure, som ligger tom imellem Planteraderne, end en Høpning af Roerne. Til dette Skjærningsarbeide har jeg opfundet et meget simpelt Plov-Nedskab, som noget ligner den lille Erstirpator, med 3 smaae fløvdannede Skjærer, af hvilke det ene er anbragt foran, og de 2 andre bag ved dette ved Siden af hinanden, saaledes at deres Spidser pege paa begge Enderne af det forrestes Binger. Dette Nedskab *), som har 2 Stjerter men ingen Plovbom, trækkes af een Hest med meget ringe Kraftanvendelse imellem Planteraderne, og løsner Jorden fuldkomment paa 3 til 4 Tommers Dybde og uddriver og ødelægger alt Ukrud. Dette Arbeide foretages gjerne 2 Gange, og Ageren med behaffede Afgrøder bliver ikke bearbejdet med den sædvanlige Høppeplov, og det endda ikke ret dybt, førend Planterne og Kartoffeltoppene ere vorede saa meget til, at de skjule Jorden temmelig, og forebygge Høpningsfurens Udtørrelse. Høppes Planterne tidligere eller for dybt, saa har det let, især

holdt for meest passende for nogle af de almindeligste Rod-
 verter.

D. A.

*) Dette Nedskab er omtrent det samme som Skuffelploven, der findes afbildet i Drewsens Priissskrift om Berødrift. Kjøbenhavn 1816.

D. A.

i varme Dage, en skadelig Udtørring af Jorden til Folge. Ved en Bladstregn blive Høyningsfurens Sidesflader fast sammenslagte, blive ofte vældigt haarde og saaledes uskiftede til at optage Duggen og den sagte Regn, og regner det stærkt, flyder Vandet hurtigt bort i den dybe Fure, uden at komme Planterne til Gode. Naar derimod Toppen allerede fuldkomment skjuler Jorden, saa opholdes den faldende Regn af Bladene, og Vandet, som langsommere naaer Jorden, trækker nu sikkrere ned deri. Desuden er der en anden meget væsentlig Ulempe ved en virkelig Høyning af Roer, Raal eller Kartofler, som foretages for tidligt, der alt for hyppigt oversees. Ved den atmosfæriske Lufts Indflydelse paa Agerkrummens Overflade beforders nemlig allermeest Forraadnelsen og Oplosningen af den Gjødning, som findes i Kartoffel- eller Røe-Marken, og altsaa tillige Humusdannelsen eller Dannelsen af Muld, det væsentligste Næringsstof for Planterne eller den bedste Planteføde. Naar man nu hypper Planterne for tidligt, og tillige dybt, saa har man ikke givet den gjennemgjødede Jord eller Agerkrumme, som findes paa Plantefuren eller Plantehyllen, Tid nok til at kunne opløse sine Gjødestoffer tilstrækkeligt ved Luftens Indvirkning, og saaledes berede dem til virkelig Planteføde. Thi ved Høyningen formindsker man ved den Quantitet Jord, som ophyppes paa Plantefuren, Luftens gunstige Indvirkning paa denne, eller forhindrer den maaskee ganske til en vis Dybde i Agerkrummen, der nu ligger for høit opkastet. Derfor finder man

under de sidstnævnte Omstændigheder ved Optagningen af Roerne eller Kartoflerne ikke sjældent skimlede eller fordærvede Moglevninger, som ingen Virkning have havt paa Vegetationen, og altsaa ere gangne tabte for Produktionen. Men de sidste Ulemper falde bort, naar Jorden før Høyningen et Par Gange bliver løsnet nogle Tommer dybt med den ovenfor omtalte Plov, og overhovedet først sildigere ophøypes.

Her bør endnu omtales en Omstændighed, som yttreer en meget væsentlig Indflydelse paa Hakfrugternes*), især Kunkelroernes, gode Vært. Forfatteren lod nemlig, forend den lille Skjæreplov første Gang blev trukken imellem Roe-Raderne, Jorden paa selve Plantebyllen løsne omkring Planterne med Haanddriven, og en fortrinlig Roe-Høst paa et Jordsmon, hvis naturlige Bonitet kun er middelmaadig, var Følgen heraf. Denne simple Fremgangsmaade skal derfor i Fremtiden blive brugt, naar det nogenlunde er muligt, især da dette Arbejde just ikke er kostbart, idet 4 Arbeidere paa een Dag meget mageligt kunne blive færdige med 2½ Morgen**) Land. Kartoflerne harves dygtigt naar de ere komne op, og Jorden mellem Raderne bearbejdes derpaa først med bemeldte Plovredskab. Tøvrigt lægger jeg nu Kartoflerne betydeligt videre fra hinanden end forhen, da jeg nu bruger store Exemplarer til Sætte-Kartofler, fordi disse ere fuldkomment modne, og derfor forsynede med den stærkeste og sundeste Spi-

*) \propto : de behakkede Rodfrugter.

**) en Magdeburger Morgen er 6480 □ Alen.

refrakt. Den større Udgift til Sætte-Kartofler betaler sig efter min Erfaring rigeligen ved en betydelig større Afgrøde, og man letter derved Indhøstningen, fordi Stoffene staae videre fra hinanden, og fordi Kartoflerne, som i Almindelighed blive større efter store end efter smaae Sætte-Kartofler, tillige befinde sig mere concentrerede paa enkelte Steder. Baade Kartofler og Roer blive omhyggeligt lugede i Raderne, saa ofte det behøves.

Ved Kartoffelhøsten blive Raderne oppløiede med en Krog eller Krøieplov, der er forsynet med Fjedre til at stille ud og ind. Denne Maade at oppløie Kartofler paa foretrækker jeg for Oppløining med den almindelige Plov, fordi derved Kartoflerne, som falde til begge Sider af Krøieploven, komme til at ligge mere for Dagen, og langt mindre skjules med Jord, end naar man benytter en Plov med Muldfjel. Kartoffeloptagningen gaaer derfor langt hurtigere fra Haanden, og udføres hellere af Arbejderne, end naar de næsten uafsladeligen maae rode i den Jordvold, som Ploven med Muldfjel har opkastet. Naar Kartoflerne ere opsankede og Marken harvet, pløies den atter med en almindelig Plov for at kunne efter samle de Kartofler, der ere blevne tilbage. Derimod harves den ikke, som det ellers sædvanligt pleier at see, før Vinteren, fordi Marken, der er bleven saa stær og mør, ellers i Almindelighed ved Efteraarsregnen bliver sammenløben, og saaledes, tillukket for Atmosfærens Indvirkninger, endog skyder Regn og Sneevand fra sig;

ja undertiden ogsaa om Foraaret ved skarpe Østevinde bliver ganske haard og skorpet paa Overfladen, medens Fugtighed ofte hænger fast i Agerkrummen selv. De Kartofler, som maaskee endnu kunde vindes ved tilsidst om Efteraaret at harve Jorden, ere derfor ingenlunde tabte, eftersom de blive liggende ovenpaa, naar den ploiede Kartoffelmark sætter sig eller synker sammen, især efter en Regn, og da uden Vanskelighed kunne opsamles. Runkelroerne og Kaalraberne opløses ligeledes med Krogen, opsamles af Arbejderne, som ved at aflappe 2 og 2 mod hinanden, befrie dem saavidt muligt fra Jord og fæster dem sammen i Hobe for at hjemføre dem. Ved tørt Veir kan man meget beqvemt gaae saaledes tilværks med de Roer, som næsten have al deres Top, da disse ved Dimpløiningen mere lægge sig paa Hælb end falde om, hvorfor Bladene for det meste komme i slet ingen eller dog kun i liden Berørelse med Jorden. Ved Dpfroiningen af Runkelroer maa Krogens Stilling naturligtviis rette sig efter Roelagemets Form; jo dybere dette gaaer i Jorden, desto dybere maa man stille Krogen, for ikke at overskjære eller bestadige Roerne med Skjæret. Foruden den ikke ubetydelige Fordeel, at Høstarbeidet paa denne Maade udføres hurtigere, opnaer man tillige den meget væsentlige Nytte for Roemarken, at denne igjen bliver jævnet og tildeels smuldret derved, at Roehyllen fløves og Jorden falder ned i Høyningsfurerne. I alt Fald bliver Marken, naar Roerne opløses, bedre forberedt til at modtage Vinterfugtigheden, da derimod Byllene,

naar Optagningen skeer ved Haandarbejde, blive liggende faste, hvorved Regn- og Snees-Bandet, især hvis Marken har meget Fald, løber hurtigt bort, saa at Vinterfugtigheden for største Delen gaaer tabt for Ageren, dersom samme ikke endnu før Vinteren bliver omploiet med den almindelige Plov; hvilket dog formedesst Mangel paa Tid vel kun sjældent pleier at skee. Efter Opploiningen og Indsamlingen af Koerne bliver Marken, hvor de vorede, efterat de nødvendige Båndfurer ere trukne, liggende til næste Foraar.

b) Bygget (12½ Morgen) faaer altid sin Plads efter de behaffede Afgrøder. Den Mark, som forrige Aar har Kartofler og Koer, bliver, saasnart Agrene om Foraaret ere tilstrækkelig tørre, opploiet dybt med Kroieploven, som oftest paatvers, og strax derpaa harvet dygtigt, for at faae Ukrudet bedre til at spire. Dersom meget tørt Veirlig er at befrygte, tromles den, hvorpaa den bliver liggende til det er Tid at faae. Sædfuren gives med den almindelige Plov paalangs af Ageren, og med Hensyn til Byggets Evne til at skyde Rødder mere grundt end dybt. For at bevirke en jevn Udsæd, som er temmelig vigtig ved Bygget, pleier jeg at udsaae det med Dobbelfast, saaledes at ethvert Sted bliver oversaaet 3 Gange. Umiddelbart efter at Bygget er indhøstet, bliver dets Stub nedploiet grundt og strax tilharvet, for at de ved Høsten afsaldne Bygforn kunne spire, og derpaa blive ødelagte ved Sædfuren, som pløies dybt, for at de ikke først skulle komme til Syne i den udsaaede Rug til Skade for denne.

c) Vintersæd (37½ Morgen). Denne saaes i 3 halve Marker og følger efter Byg, Bølgfæd og Klover.

1. Efter Byg bliver, som allerede er bemærket, altid kun saaget Rug, og i denne saaes Klover tidligt om Foraaret, sædvanligt allerede i Begyndelsen af Marts. Helt saarer jeg Kloverfrøet paa Sneen, naar den kun ligger en eller to Tommer tykt og bedækker Sæden jævnt; thi da man kan see Frøfornene ligge paa Sneen, kan Udsæden bedst blive tilbørlig jævn og tyk. Kloverudsæd paa Sneen lader sig forresten naturligvis kun foretage paa saadanne Ager, der ikke have for stærkt Fald; thi ellers vilde Frøet, naar Tøveiret kom, skylles bort med Sneevandet. Maa Kloverudsæden foretages paa den bare af Sne ubedækkede Ager, og er denne om Foraaret fast sammenslaaet af stærke Regnskyl og i det Hele temmelig haard og skorpet, saa bliver Wintermarken, hvad enten den bærer Rug eller Hvede, først opharvet dygtigt med Jernharver, og Kloveren derpaa udsæet. *)

*) Oversætteren har 2 Gange saaget Klover (en Blanding af rød og hvid Klover og Thimothei Græs) om Efteraaret strax efter at Vintersæden (Rug og Hvede) var saaget, og nedharvet Kloverfrøet med det sidste Harvetint, som med en let Harve gaves Vintersæden; og Kloveren er begge Gange lykkedes fortræffeligt, da den kom umiddelbart i det gjødske Jordsmøn. Efter min Erfaring kan jeg altsaa tilraade den, der vil saae Klover i Vintersæd, at udsæe Frøet om Efteraaret, naar han blot paa denne Aarstid har eller kan erholde sundt og godt Kloverfrø. D. A.

2. Efter Urter og Biffer følger ligeledes tildeels Rug; men dog for det meste, naar Jorden er stiftet dertil, Hvede, fordi denne med Hensyn til Gjødningens Standen her finder sit meest passende Sted. Da jeg dyrker en Sort tidligmodne Urter, som i Almindelighed modnes før Rughøsten, bliver Urtestubben, saasnart Urterne ere indhøstede, omploiet grundt og harvet saa fint som muligt, og derpaa besaaet med Spergelfrøe, som i tørt Veir nedtrømler, men i Regn og fugtigt Veir uden videre bliver liggende ovenpaa Jorden. Da Spergelen fra denne Tid, og indtil Urtemarken skal behandles til Vintersæd, har 2 fulde Maaneder at vore i, saa staaer den i Almindelighed i fulde Blomster, naar den som Grøngjødskke bliver nedploiet med i den dybe Fure, der drages til Vintersæd. Blive Bifferne afhuggede grønne og opfødrede, eller gjorte til Høe (hvilket retter sig efter Kloverens mere eller mindre heldige Fremvært), saa behandles Biffestubben ligesom Urtestubben. Modnes derimod Bifferne, bliver Stubben i alt Fald strax omploiet, tilharvet, og derefter liggende stille, indtil den skal pløies til Vintersæd. I denne Wintermark saaes Klover om Foraaret ligesom i Nr. 1. Naar jeg kommer saa vidt, at jeg kan gjødskke stærkere, og altsaa undvære Grøngjødskningen, vil jeg dyrke en Sort Urter, der modnes tidligere, da disse i Regelen give mere Halm.*)

3. Efter Klover følger som Vintersæd enten Rug eller Hvede, alt efter Jordens Bestaaffenhed. Naar

*) Og nok tillige mere Kjerne end de tidligmodne. D. A.

Kløveren har staaet godt, og været fri for Ukrud, og Jordbunden er af det Slags, som er skjor at ploie, saa bliver Kløverstubben, saasnart Kløveren efter sidste Slet igjen er voret nogle Tommer frem, strax ploiet til Sæd i tilbørlig Dybde, og Marken bliver da liggende stille omtrent i 14 Dage, for at sætte sig, inden Sæden udsaaes. Det samme iagttages ogsaa med de andre Wintermarker, naar muligt er. Er Ageren derimod af leret og svær Natur, eller stod Kløveren maaedeligt, og viste sig i samme meget Ukrud, saa bliver Kløverstubben omploiet saa grundt som muligt sidst i August eller først i September, tilharvet, og saaledes liggende til der skal ploies til Sæd, eller, hvis det er nødvendigt, gives den endnu en Fure med Krogen, forend Sædfuren drages. At ploie Kløverstub til Sæd med een Fure foretrækker jeg, naar Omstændighederne ellers tillade det, for en Behandling med flere Ploininger, fordi Kløverrødderne derved for største Delen blive i Agerfrummen, forraadne bedre, og saaledes fuldkomment overlade deres gjødsfende Bestanddele til Vintersæden; medens disse, naar flere Ploininger gives, ved Harvningen komme til at ligge paa Agerens Overflade, hvor de ved deres langsomme og ved Luftens Forandringer afbrudte Forraadnelse og Oplosning tabe den største Deel af deres gjødsfende Substantis til Atmosfæren selv.

Saasnart Vintersæden, især Rugen, i næste Aar er indhøstet, bliver Stubben siebliffeligt nedploiet grundt, harvet dygtigt, og ligesom vi nyligt have forklaret ved

Ertestubben, besaaet med Spergel til Grøngjødskning. Denne bliver da om Efteraaret, efter at man er færdig med at nedlægge Vintersæden, nedpløiet med en dyb Jure, der tillige tjener til Sædfure for den Havre, der udsaaes i næste Foraar. For at vinde tilstræffelig Tid til denne Spergelsæds fuldkomne Udvikling, vælges for det meste Rug til denne Mark, fordi denne bliver tjenlig til at høste tidligere end Hveden.

d) Kløver (25 Morgen). Kløveren bliver af de allerede angivne Grunde altid udsaaet i Vintersæden, og giver i Regelen endnu i sit Udsædsaar en temmelig god Slet. Naar Kløvermarken om Foraaret viser sig fast og meget sammenfalden, hvorved Atmosfæren hindres i at indvirke paa Kløverens Vært, saa lader jeg den dygtigt overharve paalangs og paatvers med Jernharver, hvilket ikke alene yttre en høist gunstig Indflydelse paa Kløverplanternes raske og kraftigere Udvikling, men hvorved Marken ogsaa tillige bliver renset for Ukrud. Begge Kløvermarkerne nyde, næst efter Markerne med de behakkede Afgrøder, den meste Dimbue og Pleie, fordi det er mig meget magtpaaliggende, ei blot ved Kløveravlens at erholde en stor Mængde godt nærende Foder, men ogsaa ved sammes Hjælp bestandigt at forhøie Jordsmønnets Kraft og Kulturstand, hvoraf de rigeligere Kornafgrøder følge af sig selv. Det er en temmelig almindelig Mening, at Kløveren, for at lykkes, ikke maa komme igjen paa det samme Sted, for efter 7 Aars Forløb; men jeg har dog i mit Agerbrug, hvor Kløveren kommer igjen

paa samme Ager hvert 5te Aar, altid havt gode Klover-Afgrøder. Det maa vel altsaa herved komme an paa Omstændighederne. Hvor der Intet gjøres for Jordsmønnets Kultur, hvor Kloverens Væxt ikke understøttes ved pirrende Gjødningsmidler, ja hvor maastee endogsaa hyppige Afgrøder af langstraaede Sædarter have fortæret Agerens Kraft, der kunne selv i et langt Tidsrum, af 14 Aar f. Ex., de Stoffer, som udfordres til Kloverens Fremvæxt, ikke have samlet sig i Agerkrummen. Det bliver derfor begribeligt, at man under gunstige Omstændigheder ved stærk Gjødfkning, god Behandling og hensigtsmæssig Frugtverel, i 5 Aar kan bidrage langt mere til, at Kloveren kan trives og lykkes, end der under ugunstige og skadelige Omstændigheder bliver udrettet for dette Formaal i et meget længere Tidsrum. Søvrigt kunde jeg ogsaa ved min Berørelse, hvis det syntes mig betænkeligt at lade Kloveren komme saa ofte igjen, let hjælpe mig ved aarlig at dyrke en halv Klovermark med Biffer, der skulde afhugges grønne; til hvilken Fodervæxt enhver Klovermark, som mislykkes, overalt strax burde benyttes. Men saalænge Kloveren lykkes, uagtet den kommer igjen hvert 5te Aar, foretrækker jeg Kloverens Dyrkelse, saavel med Hensyn til Foderets Dvantage og Dvantage, som med Hensyn til dens Virkning paa Agerens Kulturstand, for Dyrkningen af Biffer.

Efter mine Jagttagelser og Erfaringer kunde jeg næsten have lyst at paastaae, at let pirrende Overgjødningsmidler formaae at indvirke endnu mere og

siffrere til at fremkalde en yppig Klovervært, end den egentlige Møggjødffe og den Kraft, som er tilstede i Jordsmønnet, i hvorvel de sidste naturligviis yttre en meget væsentlig Virkning paa de efterfølgende Frugter i Klovermarken. De overordentlige Virkninger, som Gips, Afte, Gjødesalt, Gjødningsfast o. s. v. kunne have paa Kloverens Vært, ere tilstrækkeligt bekendte. Om Gipsens Virkninger paa Kloveren har egen Erfaring et Par Aars Tid overtydet mig; men jeg har siden ophørt med at bruge Gips paa denne Maade, fordi det fandt mig temmeligt kostbart, da Gipsen maatte hentes for langt borte. At anvende Gjødesalt, som for mig vilde være et temmelig kostbart Gjødningsmiddel, finder jeg heller ikke tilstrækkelig Grund til, fordi sammes gavnlige Virkning paa Kloveren afhænger af, at Veirliget er gunstigt, efter at det er anvendt, i endnu høiere Grad end dette er Tilfældet allerede ved Begipsning. Aftes Virkning paa Kloveren maa derimod med rette kaldes overordentlig, og Belgiernes Mundheld: „den som ingen Afte kjober til sin Klover, betaler den dobbelt,” — har i mere end 20 Aar indpræntet sig dybt hos mig. — I en Række af Aar har jeg derfor bragt Afte paa Klovermarken, især Tørve=Afte og Brunfuls=Afte, og det just ikke i nogen ringe Dvantage, da den her kan faaes for godt Kjob. Den udstrøes deels om Efteraaret og deels om Foraaret, men bliver indtil den Tid opbevaret aldeles tør*). Fremdeles bliver al

*) Denne Omstændighed fortjener vel at bemærkes, da det er

Gjødningsgæften, hvoraf der i mit Avlsbrug frembringes et stort Quantum, formedelst den kraftige og saftfulde Fodring, bragt paa Kløvermarken, saavel paa den unge Kløver som ogsaa imellem første og anden Slet, og det til enhver Aarstid, naar Veirliget egner sig dertil, det vil sige naar Veiret er fugtigt. — Ved tørt Veir fortyndes Gjødningsgæften med Vand, førend den udbringes paa Kløvermarken. — — Endelig leverer ogsaa Strøejord eller Jordstrøelse (Streuerde), som især udfjøres silbdigt om Efteraaret og tidligt om Foraaret, endnu et betydeligt Gjødningsstykke for Kløveren. Denne saakaldte Strøejord beredes af Dynd, som indfjøres paa Gaardspladsen, af Jord, Blade og Rødder, som falde af naar Koer og Kartofler hjemfjøres, af Saugspaaner, Træ-Affald, Tørvesmuld o. s. v. Derimellem blandes nogen Kalk, al Fjedercreatur-Gjødsten og alt Feieskarnet, ved gjentagne Gange at omstikke Hoben. Denne overgydes flittigt

høist rimeligt, at Asken ved at udkastes under aaben Himmel og udluges af Regn og Sneevand, eller ved at kastes i Møddingpølen eller en anden Vandpøt, taber en stor Deel af sine frugtbargjørende Egenskaber. Da Frygt for Ildsaaade derimod fraraader at gemme en stor Quantitet Tørvæ-Aske i Huset selv, især naar den skal være tør, synes det raadeligt dertil at indrette et lille Skuur med Kampesteens Bagge og Tegltag i en passende Afstand fra Gaarden. Har tør Aske en saa overordentlig Virkning til at fremme Kløverens Væxt, da vil Udgiften til et saadant Opbevarings-Sted snart betale sig.

med Gjødningsfaft, som samles i den Stald, hvor Studene fedes; og denne saaledes tilberedte Gjødningsjord eller Kompost udstrøes derpaa tyndt over Kloveren. Paa den her angivne Maade bliver det mig ret godt muligt hvert Aar at overgjødfte begge mine Klovermarker temmelig stærkt, hvoraf jeg hidtil stedse har havt den Glæde at see den bedste Virkning.

Da Forsøg, som jeg har anstillet med det nyligt af det kongel. preussiske Saltværks-Kollegium i Dürrenberg anbefalede Gjødningsmiddel, have givet meget tilfredsstillende Resultater saavel paa Korn som paa Klover, men dog især paa den sidste, saa vil jeg for Fremtiden fortrinsviis betjene mig af dette Gjødningsmiddel paa Klovermarkerne, og lade Gjødningsfaften tilfalde Roemarken, men Komposten Kornmarkerne som Tilgivt. Denne mineraliske Gjødning beredes paa det nysnævnte Saltværk af gloende Brunfuls-Afte, mættet med Soole (Saltvand), og skal kunne anvendes med Fordeel paa ethvert Jordsmon, hvor der ikke findes Underlag af Svovlfies eller Chlorsalte. Denne Gjødste er heller ikke kostbar, da en Dresdener Scheffel*) i Leipzig kun koster 15 g. Groschen**) (i Dresden 1 Rthlr., i Dürrenberg selv kun 5 Sgr.) og man ikke udstrøer samme tykkere end man saaer Rug. Omendkjøndt man anbefaler at udstrøe den dobbelt saa tykt

*) 1 Dresd. Scheffel er omtrent 6 Skjepper dansk.

**) 1 Groschen er omtrent $5\frac{1}{2}$ Rigsbankfiling, altsaa er 15 Groschen = $82\frac{1}{2}$ R Rigsbank.

paa Klovermarker og Enge, saa har jeg dog fundet Birkningen af 1 Berliner Scheffel paa en Morgen*) Kloverland ligesaa stor som Birkningen af 2 Berl. Scheffel paa en lige saa stor Flade. Paa Klover skal dette Gjødningsmiddel kunne anvendes fordeelagtigst sildigt om Efteraaret endnu før Vinteren. Hos mig blev det udstrøet paa Kloveren strax i Begyndelsen af Marts ved Vinterens Udgang. Naar det anvendes paa Kornarter, udstrøes det og nedharves paa samme Tid som Sæden saavel Foraar som Efteraar.

Den ene Klovermark, paa hvilken der om Foraaret saaes Havre, benyttes om Efteraaret som Fodermark længere end den anden, paa hvilken der kommer til at staae Vintersæd. Er Kloveren kraftig og reen, omploies den sildigt om Efteraaret dybt, saa at den samme Fure næste Foraar kan tjene til Sædfure for Havre. Lykkes Kloveren mindre vel, eller er den fuld af Ukrud, da omploies den tidligere, men i alle Tilfælde bliver dog Sædfuren til Havren given endnu før Vinteren.

e) Havren (25 Morgen.) Havren udsaaes i begge Markerne, som alt ovenfor er antydet, tidligt om Foraaret paa den vinterlagte Fure, og tilharves dygtigt saaledes at der bliver løs Jord nok til at dække Sædefornene tilstrækkeligt. Kun paa saadanne Steder, hvor Jorden om Vinteren er sjunken altsor meget sammen, saa at Harven ikke vilde kunne tilveiebringe

*) 1 Morgen er 6480 □ Alen; altsaa noget mindre end $\frac{1}{2}$ Tonde Land geom. Maal.

løb Jord nok til at skjule Sæden, foretages en Smuldring enten med Krogen eller med den sædvanlige Plov, hvilket imidlertid kun sjældent er nødvendigt, naar Plovsuren har været dyb nok, saa at den kunde yde tilstrækkelig Plads til at optage Vinterfugtigheden. De væsentlige Fordele ved denne Fremgangsmaade ere: at man om Foraaret kan foretage Udsæden af Havre tidligere paa den Sædfure, som er draget om Foraaret,

at man paa denne Maade, især hvor Jorden er let, langt bedre kan sammenholde Vinterfugtigheden, og at man endelig i Havresæden bliver fri for meget Ukrud, især for den besværlige Ribise.

Man kan derfor i mange Tilfælde, naar Omstændighederne ellers ere gunstige, ved at bruge denne Fremgangsmaade med temmelig Føie gjøre Regning paa en dobbelt saa stor Afgrøde, som den, der efter den sædvanlige Dyrkningsmaade er at vente. Desuden vinder man megen Tid, ved at kunne spare Sædfuren til Havre om Foraaret, hvilken Aarstid, især naar Veiret er ugunstigt, desuden sædvanligviis er travl; og man bliver derved istand til at nedlægge den øvrige Baarsæd i rette Tid. Ogsaa pleier Havren, som er saaet paa den vinterlagte Fure, at blive særdeles vægtig. Al Havrestubben bliver, som allerede ovenfor er omtalt, omploiet endnu om Efteraaret.

1) Urter og Bitter (12½ Morgen). Denne Mark erholder den anden Halvdeel af den dyrkede Gjødning, som i Aarets Løb samles; men atter deelt i 2

halve Dele, af hvilke den ene ikke kommer Bælgfæden, men den efter samme følgende Vintersæd, tilgode. Den ene Halvdeel (altsaa $\frac{1}{2}$ af Avlsbrugets hele animaliske Gjødsle) bliver nemlig udført paa den om Efteraaret ompløiede Havrestub sidst paa Vinteren eller tidligt om Foraaret, og Gjødslen nedpløiet med den samme Fure, som er Sædsure for Urter og Biffer. Med Urter besaaes som oftest $\frac{2}{3}$ og med Biffer $\frac{1}{3}$ af Marken. De første indtage et større Fladerum, fornemmelig fordi de kunne indhøstes saa tidligt, at Jorden derefter kan faae en Grøngjødsling med Spergel. Ved Urternes saavel som ved Biffernes Høst iagttager jeg en Fremgangsmaade, som bidrager meget til Halmens Godhed. Naar nemlig disse Bælgfrugter efter Veirets Bestaaenhed have ligget et Par Dage eller lidt længere paa Skaar, sættes de løst i runde Høbe, som ere spidse opad, eller i Smaastakke af omtrent $2\frac{1}{2}$ til 3 Fods Høide og tilsvarende Omfang, og vendes en eller to Gange om, indtil de ere fuldkomment tørre. De saaledes behandlede Urter og Biffer beholde for det meste deres grønne Farve, saafremt de ikke vare ganske visne før de afhuggedes, og yde Dvæget et langt behageligere og mere nærende Foder, end naar de ere blevne liggende i Skaarene og vendte i disse, indtil de ere blevne tørre og tilstræffeligen veirede. Efterat at Bælgfæden er hjemført, faaer denne Mark den anden halve Deel af den for samme bestemte dyriske Gjødsling, eller dersom Omstændighederne byde det, bliver ogsaa en

Deel deraf først udbragt om Efteraaret, og nedploiet med Vintersædens Sædfure.

Den hidtil givne Fremstilling af mit Avlsbrug viser, at alle Stubbe omploies for Vinteren, og at ingen af Markerne ligger til Brak. Hidtil har jeg nemlig aldeles kunnet undvære Brakken saavel ved Jordens hyppige Ploining, den stærke Gjødsning og den indskudte Spergelsæd, som og især ved den passende Frugtverel og den stærke Kløveravl, og dog har jeg langt renere og mere vel dyrkede Marker, end forhen ved Brakkens Brug. Skulde forøvrigt i Fremtiden en eller anden Mark af en eller anden Grund behøve en reen Brak, saa kan samme gives for eet Aar paa den Tid, den ellers skulde baaret Urter og Biffer.

Der gives desværre endnu altid Avlsbrug nok, i hvilke Dvægholdet betragtes som et nødvendigt Onde, idet Hornqvæg og Faar kun ansees for uundværlige for den Gjødnings Skyld, som Kornavlens udfordrer. Ved adskillige Driftsmaader kan man vel ogsaa have fuldkommen Ret i denne Formening, især da man tidt nok, ved denne bestedne Fordring til Huusdyrene, ikke engang opnaaer sin Hensigt, fordi der fattes meget i, at man erholder Gjødsning nok til igjen at erstatte Jordsmønnen de Næringsstoffer, som man fratager det ved en meget udstrakt Kornavl. Grunden hertil maa alene søges i en altfor indskrænket Foder-Avl, og i den uhenftsmæssige Maade, paa hvilken Dyrene røgtes og passes. Ved Handelens nuværende Gang er der paa de fleste Steder ingen Grund til at antage, at

Dvægghold ikke ligesaa vel skulde kunne yde en betydelig reen Indtægt, som Kornavl; og jeg er overtydet om, at jo høiere den rene Indtægt ved hensigtsmæssig Dvægghold viser sig at være, en desto høiere og sikrere reen Indtægt af Kornavlen vil der ogsaa kunne ventes. Thi en høj Indtægt af Huusdyrene forudsætter, at de maae pasfes og pleies vel, hvortil et rigeligt Forraad af godt Foder (hvorved her ingenlunde menes den tørre Halm) udfræves. Herved vindes atter megen og god Gjødsfelte, og ved denne forhøies Kornproductionen.

Omendfjændt nu et hensigtsmæssigt Dvægghold egentlig ikke kan være knyttet til noget særligt Agerdyrkningsystem, og Dvægget ved ethvert af disse maa erholde en lige god og hensigtsmæssig Pleie og Røgt, dersom det skal ophøre at være et nødvendigt Onde, saa er det dog rimeligt, at der ved en vel indrettet Bereddrift vil blive viist Hornqvægget den største Omhu. Ved Bereddriften kunne Køerne nemlig paa Stalden erholde ligesaa rigeligt Foder som ved Kobbeldriften, og tillige erholde det paa en hensigtsmæssigere og sundere Maade, og derhos kunne de levere langt mere og langt bedre Gjødsfelte. Det rene Trevangsbrug kan i denne Henseende aldeles ikke komme i nogen Sammenligning med Bereddriften. Man kan vel altsaa antage, at et mere indbringende Dvægghold er et Fortrin ved sidstnævnte Agerdyrkningsystem.

Uden at gaae særdeles i Detail, vil jeg kun fortælle vife, hvorledes Dvægavlen ved mit Avlsbrug er

bestaffen, og hvilken Røgt og Pleie ethvert Slags Dvæg erholder.

1) Hornqvæget. Jeg holder kun Malfekøer og Stude til Fedning. Med Tillæg af Kalve befatter jeg mig ikke, fordi efter min Regning en Ko, jeg selv har opdrættet, forinden den kan yde mig den fulde Nytte (hvilket i Regelen først er naar den har faaet den 3die Kalv) bliver mig meget dyrere, end naar jeg kjøber den som Løbeko, og til at erholde saadanne er her tilstræffelig Veilighed. Iovrigt ombytter jeg just ikke ofte Malfekøerne, fordi Erfaring har lært mig, at Malfeqvæg, som bestandigt holdes godt, kan yde fuld Nytte langt over det 10de og 12te Leveaar, efter hvilket man ellers pleier at antage, at Dvæg ikke længer kan beholdes med Fordeel. Jeg solgte i forrige Efteraar en feed Ko, som stod i sit 22de Leveaar, og som i en Række af Aar vedblev at være min bedste Malfeko, indtil den blev sat hen at fede, og som var saa munter og kraftfuld, at den, da den blev afhentet af Kjøberen, maatte fængsles stærkt for at styres. For at overtøye mig om, i hvilket Forhold Malfeqvæg af forskjellig Størrelse betalte sit Foder ved den Mælk, det ydede, kjøbte jeg tilforn med Forsæt flere Exemplarer af den Landrace, her findes af forskjellig Størrelse og Vægt, hvorved jeg er kommen til den Overbeviisning, at den saakaldte Mellemfort sikkrest opfylder ovenmeldte Hensigt, og at dernæst den mindre Slags Dvæg dertil er bedre end det største Slags. Næst efter at det unge Dyr er tillagt paa en mælkerig Moder,

synes ogsaa det Slags Foder, hvormed det især bliver opfodt, at have en meget væsentlig Indvirkning paa dets senere Melkerighed, ja endog at være vigtigere end en fordeelagtig Legemsdannelse, ihvorvel denne sidste heller ikke maa oversees. Men i ethvert Tilfælde maa et Dyr, som siden skal dannes til en god Malker, fra dets Ungdom af nyde den omhyggeligste Røgt og Pleie. Saasnart en Malker bliver for gammel, eller af andre Grunde indbringer mindre end den bør, bliver den sat gold*), og den er da for det meste tjenlig for Slagteren, fordi jeg hele Aaret igjennem bestandigt søger at holde mit Malkeqvæg i god Stand. Slagteqvæg bliver her paa Eggen betalt temmelig godt, og en Ko af denne Bestaendighed er sædvanligen i saa god Priis, at man derfor kan faae en Løder af samme Slags.

Af det, som foran er anført om mine Fodermarker, kan man skjønne, hvilke Slags Foderværter jeg kan anvende til Malker, nemlig Kløver, grønt eller som Hø, Runkelroer, Raalraber og Kartofler, som ogsaa, naar det gjøres nødvendigt, Spergel, hvoraf jeg dyrker den større Sort, som jeg for nogle Aar siden har forskrevet fra Brabant. Det første grønne Foder om Foraaret faaes fra en Deel af min Frugt- og Urte-Have, som er besaaet med fransk Raigræs, der i dette Aar den 5te April blev flaaet $\frac{1}{2}$ Alen høit og siden endnu kunde flaaes 4 Gange. Dernæst kommer

*) Paa Fyenssk: senet eller malket seen.

Kløveren, som jeg lader afhugge i smaae Portioner, faasnart den er et Par Haandsbrede høi, og uddele til Malkesøerne imellem Haffelse af Verte-halm. Denne unge Kløver virker høist fordeelig paa Melkningen, og Kløverafgrøden bliver alligevel ubeskaaren, fordi ogsaa her, ligesom ved ungt Græs, Afhugningen med Leen iffun synes at anspore til hurtigere Væxt, og Kløveren voxer saa hurtigt frem igjen, at der paa samme Areal endnu ret vel kan erholdes to fulde Slet. Ogsaa giver den stærke Hvede, som maa afhugges, fordi den ellers for tidligt vil gaae i Veie, endnu noget Tilskud for denne Fodringsperiode. Ellers lægges Kløveren altid for Hornqvæget i det Stadium af dens Væxt, da den begynder at gaae i Hoveder. Kløver, som er bleven ældre, bliver deels gjort til Hø, deels anvendt som Hestefoder. Medens der om Sommeren fodres med grøn Kløver, gives der ogsaa Kærerne noget Halm til at gumle paa, hvis Levninger derpaa anvendes til Strøelse. Istedetfor eller afværlende med dette gives ogsaa, især i vaade Sommer, noget Kløverhø, som enten endnu havees tilovers fra Vinterfodringen, eller som er vunden ved den første Kløverflet i det løbende Aar. Denne Tilgift af tørt Foder, naar der fodres med grøn Kløver, er ikke alene meget tjenlig for Dvæget, men hjælper ogsaa til at drage bedre Nytte af det grønne Foder, idet det sidste af det fastere tørre Foder tilbageholdes længere i det dyrkede Legeme, hvorfor Fordøielsen forlænges og Næringsstoffet udbrages bedre. Ved denne Fremgangsmaade und-

gaacs Dyrenes Kareren eller Tyndgjoden, som ellers saa hyppigt finder Sted. Naar Fodringen med grøn Klover er paa Hældningen, borttages de gulnende Blade af Roerne og benyttes til Dvægfoder, hvorhos der gives noget mere Kloverhø. Tillige afflaacs Kloveren, som i samme Aar er saaget i Rugen, hvilket de fleste Aaringer lader sig gjøre. Senere hen aftages flere Blade, indtil endeligen Bladene af Roehøsten afskjæres. Og dersom Høsten af Grønffoder ikke skulde være falden rigeligt ud, saa staaer imod Michelsdags-Tider Spergelen paa Ertemarken, og kan benyttes til Fodring. Saasnart Roekbladene alle tilsammen ere opfodrede, fodres der først hele Efteraaret igjennem med Kartofler, som paa denne Tid indeholde meest Stivelse-Meel. Kartoflerne opfodres raae, sønderstampede og blandede med Avner, fordi raae Kartofler give mere Melk end kogte, hvorimod kogte virke bedre paa Fedevæg til at ansætte Kjød. Fodringen med Runkelroer og Raalraber begynder sildigere, og holder ved hele Vinteren igjennem, indtil man om Foraaret atter kan begynde med Grønffoder. Runkelroer og Raalraber opfodres i en Blanding, hvori der er lige Dele af hver Slags, for at Raalraberne, som mindre godt kunne holde sig, og af hvilke jeg i Regelen udplanter langt færre end af Runkelroerne, tidligere kunne komme afveien. Som Blanding med de stampede Roer faaer Roerne alle Avnerne og Ertehalmen, der er staaren i Haffelse. Desuden faaer Hornqvæget 2 Gange ugentlig Salt (hver Gang 6 til 8 Pund til

hver Ko) og daglig $\frac{1}{2}$ Pund Oliefager til hvert Dvægs-hoved. De sidste lader jeg fornemmelig tildele Dyrene, for at den Syre, som opstaaer i Mave af Koerne, kan affumpes ved de olieagtige Dele*) og Sundheden bedre vedligeholdes. Desuden bliver alt det Frøe, som ved Kornrensningen falder igjennem Maskinen, kogt og givet Koerne tilligemed Oliefagerne i Vandtruget. Vinteren igjennem indtil Enden af Februar erholde Koerne større Portioner af Koer end siden fra Marts Maanedes Begyndelse og indtil Grønsoder kan have, i hvilken Periode de faae flere Oliefager. Grunden til denne Fremgangsmaade er den, at Koerne, som, ligesom Kartoflerne, tabe mere af deres Fodergehalt eller nærende Evne, jo mere Foraaret nærmer sig, bør benyttes saa meget som muligt medens de indeholde deres fulde Næringsstof; Oliefagernes Foder-Værdie er derimod mere uforandret den samme.

I hvor mange Portioner Foderet daglig skal lægges for Dyrene, derom er der som bekjendt forstjellige Meninger. Fleeraarige derover anstillede Forsøg have viist mig, at naar et bestemt Quantum Foder daglig blev lagt for Dvæget til bestemte Tider i 5 Portioner, saa gave Koerne derved hverken mere eller bedre Melk, end naar de erholdt det samme Foderquantum i 3 Portioner (Morgen, Middag og Aften), folgelig gav den første Fremgangsmaade blot mere Arbeide. Men var det Foderquantum, som hver Dag gaves i 3 Portio-

*) For denne Grundes Gyldighed, tor Oversætteren just ikke indestaae.

ner, af saadan Bestaffenhed og Godhed, at den dyriske Organisme havde fuld Bestjæftigelse med tilbørlig at udbrage de Næringsdele, som indeholdtes i samme, og med at ombanne dem til animaliske Produkter, saa havde en 4de eller 5te Portion, som tillagdes foruden hiint bestemte Foderquantum, en saare ringe eller saa godt som slet ingen Indflydelse paa Melkningen. Et saadant Overmaal af Foder medfører altsaa alene, at Foder spildes og bortødes, og er ikke sundt for Dyrene, som derved let æde for meget, hvorved der med Hensyn til Bearbejdelsen af den optagne Fodermasse fordrer mere af den dyriske Organisme, end den er istand til at præstere. Derimod forekommer det mig hensigtsmæssigere, naar man har unge Dyr, at dele det for dem bestemte daglige Foderquantum i mere end 3 Portioner, fordi den dyriske Mechanisme her endnu er spæd, og ikke vel uden Skade for Sundheden taaler nogen Besværlighed, men derimod arbejder rastere og fordoier hurtigere. Et lignende Forhold finder jo Sted med Mennesket, idet Børn som bekjendt spise meget oftere end voksne eller gamle Folk.

Ligesaa forskjellige Anskuelser har man hidtil ogsaa havt om, hvor mange Gange om Dagen man burde malke en Ko, for at faae saa megen Melk af den -som muligt. Nogle tilraade i denne Hensigt at malke togange dagligt, Andre tregange, og endelig paaftaae endnu Andre, at dette Maal kun lader sig opnaae ved at malke fire Gange hver Dag. Det indsees let, at man herved især maa see hen til, i hvil-

ken Periode af Melkerighed Koen befinder sig, det vil sige, om den er nybærre eller udmalket. Intet af de i denne Anledning anstillede Forsøg har givet mig mere Mælk, og jeg lader derfor efter den sædvanlige Melkthode Køerne malke tre gange daglig indtil den 5te eller 6te Maaned af deres Drægtighed, men derefter togange indtil de en Maaned før de skulle kælte i Regelen fritages for at malke mere. Ved kun at malke to gange om Dagen vil en nybærre Ko, som giver megen Mælk, let føle Trykken og Stikken i Iveret af den stærkt tilstrømmende Mælk; medens man ved at malke fire Gange daglig som oftest kun vilde formere Arbejdet. Mere Mælk faaes under lige Omstændigheder kun af mere eller bedre Foder.

Naar der om Sommeren staldfodres med grøn Kløver, faae mine Køer koldt Vand at drikke lige fra Brønden til Middag og Aften før Foderet, uden Skraa, Olie, Fager eller noget Sligt. Men fra den Tid af, da koldere Dage indfinde sig om Esteraaret, og indtil hen i Foraaret, naar det er blevet saa varmt, at man kan holde op at lægge i Kaffelovnen, erholde de Middag og Aften Foder, som er vædet med kogt Vand, hvortil jeg faaer det varme Vand paa en ganske simpel og ubekostelig Maade. Ved Siden af en Røge-Dovn*), som tillige opvarmer Folkestuen, er nemlig opstillet et Kar, hvori, ved Hjælp af en Kobber-Massine, som gaaer derfra til Doven, 15 Spande Vand i en Tid af 2

*) Formodentlig en Kaffelovn, hvori der kan koges Mad, omtrent som en fyenssk saakaldt Kølle-Kaffelovn.

Timer kunne bringes i Kog, eller $2\frac{1}{2}$ Berliner Schef-
fel *) Kartoffler i ligesaa lang Tid koges mere ved
Damp. Dette Apparat kan ligesaa vel gøres større som
mindre. I Koge=Oven koges Mad til min Familie
og Tyendet ligesom tilforn, uden at der behøves det
ringeste mere af Brændsel.

Vinterfodringen er nu ordnet paa følgende Maade:
Det Roe=Foder, som skal gives Dvæget om Morgenens,
bliver om Aftenen forud stødt eller stampet færdigt, og
blandet tilbørlig paa Foderloen med Avner eller Haf-
felse, for at disse sidste bedre kunne udblødes og blød-
gøres, og derpaa lagt i en Hob og sammentrykket
noget. Efter at Køerne have fortæret dette Foder,
lægges Halm for dem. Men det Foder af Roer, som
er bestemt til Middagen, kommes allerede tidligt i
Bandtruget tilligemed Avner, og vædes med et Par
Spande Vand fra Dampkarret, som allerede er bleven
opvarmet ved den Ild, hvorved der kogtes Kaffe og
Suppe. Om Middagen foies hertil den udblødte Olie-
fage tilligemed en tilstrækkelig Mængde varmet Vand,
hvorpaa dette Foder lægges for Dvæget. Desuden
erholde Køerne Kløverhø og siden noget Halm. Det
Foder Roer, som er bestemt til Aften, bliver ligeledes
tilligemed Avner allerede om Middagen vædet med et
Par Spande hedt Vand, og om Aftenen fodres da
som om Middagen, ifkun at Oliefagen udelades indtil

*) En Berliner Scheffel er omtrent $3\frac{1}{2}$ Skjeppe efter dansk
Maal. $2\frac{1}{2}$ Berl. Scheffel er altsaa omtrent en dansk
Tønde.

den Tid paa Aaret kommer, da der, som alt er bemærket, gives flere Oliefager. Denne varme Fodring virker forunderligt til at holde Køerne ved Melken og i god Stand, og Grunden hertil er vel især, at Aøner og Vertebrals-Hæftelse ved det varme Vand blive mere opløselige og altsaa mere fordøielige for Dyrene. Selv til lettere at faae Smør af Fløden, synes det varme udblødte Foder at virke gunstigt, da man sædvanlig faaer Smør i kort Tid, medens der fodres paa denne Maade. Lad end være, at der paastaaes, at kold Drifte, som gives ogsaa om Vinteren, holder Malkekoerne sundere, saa at de kunne opnaae en høiere Alder, saa kan jeg dog forsikre, at mine Køer altid have været sunde og muntre, og tillige kunne blive gamle. Men var end det sidste ikke Tilfældet, saa vilde jeg dog endnu ikke deri finde nogen Grund til at forlade min Fremgangsmaade, da jeg jo ingenlunde har gjort det til min Opgave, at opdrage saa gamle Køer som muligt.

Hidtil har jeg holdt 8 Køer, og gjort det øvrige Foder i Penge ved at fede Stude, af hvilke jeg om Efteraaret opstalder saa mange i Forhold til deres Størrelse, som efter et Dverflag over det indavlede Foder synes raadeligt. I det Hele taget blive de fodrede paa samme Maade som Køerne, naar alene undtages, at de midt i Fødningen faae flere Oliefager og mere Salt, og at Foderet gives dem i 5 og altsaa ogsaa i mindre Portioner. Desuden faae de ikke raae, men ved Damp kogte Kartofler. I Almindelighed

har jeg inden 5 Maaneders Forløb havt dette Fødeqvæg saa fedt, at Prisen, hvortil de solgtes, i Gjennemsnit udgjorde det Dobbelte af Indkjøbsprisen. Dog vil jeg fra dette Aar af reducere Studesedningen til et Par Stykker, som jeg om Efteraaret vil tage med til Pløinings-Arbeidet, og navnlig til at pløie Sædfuren paa den Mark, der næste Foraar skal være Havre, og som jeg derpaa vil indsatte til Fedning. Derimod kan jeg forhøie Antallet af mit Malkeqvæg til 14 eller 16 Stykker. Aarsagen hertil er, at efter de locale Forhold kaste Malkekøer mere af sig end Fødeqvæg; idetmindste drager jeg større Nytte af mine Fodervæxter ved hine, end ved dette.

Hvor meget Foder efter Bægt og Maal mine Køer eller Stude daglig erholde, bliver mig nu, sandt at sige, svært at angive, da Fremgangsmaaden derved allerede er bleven aldeles praktiff. Min Opsigt herved, saavidt en saadan er mig mulig, gaaer fornemmelig ud paa, at ingen Nødslen med Foder maa finde Sted. Jeg har ogsaa længere i tidligere Dage veiet og maalt meget, men fandt næsten altid, at de i Lærebøger angivne Summer vare meget for ængsteligt beregnede efter Guldvægt eller Decimalmaal. Thi hvad Nytte kan en Malkeko yde, naar man bestemmer dens daglige Portion til Bærdien af 10 til 12 Pund Høe? Bestaaer en saadan Foderportion ikke for største Delen af Halm, saa bliver Dyret ikke fuldkommen mæt og maa næsten sulte ihjel; og bestaaer det af tør Halm, saa kan Dyret hverken vedblive at være

i god Stand, eller give megen Mælk. Længere hen vil jeg opsummere det Forraad af Foder, jeg omtrent har, hvoraf man da let vil kunne see, hvormeget der gaaer til et Stykke Hornqvæg.

2. Svinene. Svineavlen staaer i mit Avlsbrug i meget nøie Forbindelse med Mælkningen og altsaa med Koestalden, fordi den sure Mælk udgjor sammes Hovedstotte. Ogsaa disse Dyr tillægger jeg ikke selv; men troer efter de locale Forhold her, saavidt jeg kan regne, at staae mig bedre ved at kjøbe Femugers-Grise, som her faaes i tilstrækkelig Mængde, og opfodre dem med suur Mælk til saakaldte Kjødsviin. Deres Hovedføde bestaaer, som sagt, i den sure Mælk, som al sammen, med Fradrag af lidt Ost til Huusholdningen, opfodres til dem tilligemed en Tilfætning af Kartosler, som ere kogte ved Damp i det ovenfor omtalte Kogekar, noget Klid, som erholdes naar Brødfornet males, Skyllevand og andet Affald i Huusholdningen. Om Sommeren faae de, istedetfor Kartosler, det aflugede Ukrud, unge Klover, og siden Koelade. Ved at anvende en stor Mængde Kartosler, der gives Køerne til at frembringe Mælk, istedetfor at give dem umiddelbart til Svinene, og derpaa at give Svinene den sure Mælk, troer jeg næsten at kunne anslaae al den af Kartoslerne frembragte Flode, og det af denne kjerne Smør, som en reen Indtægt, fremkommet ved at benytte Kartoslerne paa denne Maade; — eller med andre Ord: Jeg opfodrer en Deel af de for Svinene bestemte Kartosler til Køerne, tager af det derved frem-

bragte større Quantum Melk Fløden, og giver Svinene den sure Melk, der nu frembringer samme Virkning paa disse, som de Kartofler, der unddrages dem, vilde have frembragt.

Svinene erholde deres daglige Quantum af Føde bestandigen i 5 Portioner til forskjellige Tider paa Dagen, og om Vinteren altid varmt. Det er vistnok ikke ubetydeligt, hvad Sviin kunne tage til sig af Føde, som er tilberedet saaledes; men det er heller ikke mindre overraskende, hvor hastigt deres Væxt skrider fremad. I Gjennemsnit sælger jeg de saaledes opfødte Ungsviin, som yde meget delicat Svinekjød, i en Alder af 5 Maaneder for 9 til 10 Thaler*) Stykket. Ved Indkjøbet kommer hver Griis mig i Gjennemsnit paa 1 Thaler 4 til 6 Groschen. Efter Forholdene her finder jeg det fordeelagtigst at affætte Sviin i denne Alder, da fede Sviin forholdsvis staae i en betydeligt lavere Priis. Kun 2 til 3 Stykker fedes noget for Fedtets Skyld, som behøves i min Huusholdning, og til disse indrømmes endnu en Tilgift af kogte Vrter, endsskjøndt ogsaa disse i Almindelighed slagtes, naar de ere 1 Aar gamle. Tilligemed den ovennævnte Forsøgelse af mine Malkekøer erholder ogsaa Svine-Opfødningen en større Udstrækning; hvilken sidste er den egentlige Hovedbevæggrund til hiin Forsøgelse. Jeg haaber saaledes for Fremtiden aarlig at kunne sælge 24 til 30 Stykker

*) 1 Thaler preussisk er liig 1 Rigsbankdaler $30\frac{1}{2}$ s.; 1 Groschen er $\frac{1}{24}$ af 1 Thaler; altsaa paa det Nærmeste $5\frac{1}{4}$ Rigsbankskilling.

Sviin af den anførte Alder til den omtalte Priis. Paa denne Maade drager jeg ikke alene langt mere Nytte af den sure Melk, end om jeg deraf fabrikerede magre Oste, men jeg foræbler desuden ogsaa Melkeproduktet et Trin høiere til Bedste for min Mødding. Da min Bopæl ligger for langt fra Leipzig, til at jeg med Fordeel der kan afsætte Melken raa, eller da Leipzig ikke er stor nok dertil, saa troer jeg, ved bemeldte Forbindelse af Cochonneriet med Meieriet, at komme de Fordele, som Melkehandel ellers giver, saa nær som muligt. Erfaring berettiger mig til at antage, at en god Malkeso, som erholder noksom rigelig Næring, kan i 40 Uger af Aaret ugentlig yde 6 Pund Smør. Da den i Almindelighed kun ophører at malke 4 Uger før Kælvingen, og Kalven maa patte i 14 Dage, saa bliver der endnu 6 Uger af Aaret, foruden de ovennævnte 40, tilovers, i hvilke den giver Melk. Men disses Produkt henregner jeg til det, som erholdes i de sidste 6 af ovennævnte 40 Uger, i hvilke Koen giver betydeligt mindre men derhos ogsaa federe Melk end ellers. Af den sure Melk, som Aaret igjennem bekommes af 1 god Malkeso, kunne 2 Sviin af ovennævnte Alder opfødes. Regner man hertil endnu Kalvens Bærdie, saa har man Udbyttet af en god og vel næret Malkeso.

3) Faarene. Endskjondt jeg allerede for 10 Aar siden aldeles har affkaffet Faar i mit Landbrug, saa vil jeg dog med faa Ord anføre den Fremgangsmaade, jeg brugte ved deres Forpleining i den Tid,

jeg holdt dem. At holde Brak for at græsse Faarene om Sommeren, var mig meget i Veien ved Indførelsen af min Bereddrift, og dette foranledigede mig især til at opgive at holde Faar. Men forud indførte jeg et Aarstid Staldfodring for dem, for at overtøge mig om, hvordan disse Dyr, holdte paa denne Maade, betale deres Foder. Til denne Hensigt indrettede jeg en lille Faaregaard med de fornødne Hækker o. s. v. paa min Gaardsplads, hvor disse Dyr, forsynede med den nødvendige Strøelse, bleve hele Sommeren Dag og Nat, undtagen i Middagstimerne, paa de varmeste Dage, og paa Regndage og i kolde Nætter, da jeg lod dem bringe paa Stald. Sommerfoderet bestod fornemmelig af grøn Klover tilligemed noget Spergel og grønne Urter, ligesom ogsaa den Halm, der var bestemt til Strøelse, blev lagt for dem, at de kunde udpille deraf, hvad de vilde. Vinterfodringen fandt Sted paa sædvanlig Maade, og Faarene erholdt for at trives bedre af de Kartofler, som ogsaa gaves dem, en Tilfætning af Oliekager og det fornødne Salt. Faarene holdt sig ved denne Staldfodring ikke alene fuldkomment funde og muntre, men de bragte ogsaa langt kraftigere og smukkere Lam, leverede langt mere og bedre Uld, og havde næsten alle lagt saa godt Kjød paa sig, at jeg om Foraaret uden videre Fødning kunde sælge dem til Slagterne. Men min væsentligste Binding derved bestod deri, at jeg kun behøvede at besaae Halvdelen af den Mark, der ellers havde ligget Brak, til Sommergræsning for Faarene, med Klover og Spergel, hvor-

imod den anden Halvdeel stod mig til fri Disposition. Desuden erholdt jeg naturligviis ogsaa langt mere og bedre Gjødste af Faarene. Uagtet denne Fordeel af Staldfodring fremfor Græsgang, fandt jeg dog ved nøiere Beregning, at Hornqvæg betaler et lige Dvantage Foder langt fuldstændigere ved Mælk og Gjødning end Faarene, hvorfor jeg afslagde disse aldeles. For fremdeles at overtøye mig om, i hvilket Forhold den rene Indtægt af Faars Fedning stod til Indtægten af Hornqvægs Fedning, kjøbte jeg siden 30 Stykker Bødder om Efteraaret, ligesom de kom fra Græsgangen, og indsatte dem til at fede paa. Som Foder erholdt de Kartofler, Roer, Diefager, Hø, god Halm og det fornødne Salt. Uagtet der oftere afverleedes med Foderet, og dette blev givet flere Gange daglig og i mindre Portioner, var det dog ofte Tilfældet, at disse Dyr ingen ret Lyst havde til at æde det, saa at Fedningen gik temmelig langsomt. Prisen, som jeg erholdt ved deres Salg, var ingenlunde tilfredsstillende, især da jeg ikke havde Lyst til at tilstæde Udsøgningen af de bedre Individier, og jeg fandt da ogsaa her, at Faaret stod langt tilbage for Hornqvæget. Jeg har sildigere flere Gange andetsteds overtøyet mig om, at Merinosfaaret kun lidet egner sig til Fedning; men jeg troer ikke bestomindre, at Fedning af en saadan Faarerace, som har en betydelig større Krop, og især er stiftet til at ansætte Kjød og Tælle, ogsaa hos os kan blive lønnende.

Endsfiøndt ved de nuværende Uldpriser, og de lidet gunstige Udsigter til at samme ville stige, Indtæg-

ten af Schæferierne er falden betydeligt, kan Faareavlen dog endnu fortjene at anbefales, hvor man har et Jordsmøn af den Bestaafenhed, at det ikke vel kan benyttes anderledes end til Græsgang; men i Almindelighed er der dog nok Grund til at antage, at et Meierie vil betale sig bedre, hvor Jorden er frugtbar, og istand til at lønne Omkostningerne ved dens Dykning.

4) Fjedercreaturene. Gjæs og Kalkuner har jeg ligeledes affkaffet allerede for flere Aar siden, fordi de i Gjennemsnit ikke betale Udlægget og Besværighederne ved at tillægge og opføde dem. Under betale sig bedre, naar man har tilstrækkeligt Vand i Nærheden. De almindelige Smaahøns holder jeg for de nyttigste af Fjedercreaturene. Den største Deel af Aaret erholde Hønsene her smaahakkede kogte og varme Kartofler, sjældent Korn, men da Byg, og det af bedste Sort. Det bliver altid en stor Feil at fodre Fjedercreaturene med daarligt Korn i Gaarden, især naar der, hvad ofte er Tilfældet, findes Ufrudsfroderimellem, efterdi dette Frø, saavel som de ringere Korn, ikke opsamles af Fjederkræet og altsaa bringes med paa Møddingen og derfra paa Ageren.

5) Hestene. Jeg holder 4 Arbeidsheste af en temmelig lille Mellemfort, som uden Vanskelighed til rette Tid kunne udrette mit Markarbeide, da det Jordsmøn, jeg har at dyrke, ikke er altfor svært. Jeg har altid havt en vis Frygt for store tunge Plovheste, fordi de ikke alene, som bekjendt, behøve mere Foder, men

ogsaa, fordi de snarere trættes, da de ved sædvanlige Pløningsarbejder paa en vis Maade bære en Overvægt af Legemsmasse om med sig til ingen Nytte, idet deres hele Kraft næsten aldrig udfordres ved saadanne Arbejder. Især for Harven vise de ikke den Udholdenhed, som mindre Heste, hvilke heller ikke synke saa dybt i den løse, bløde Jord. For svære Foermandsvogne eller til Pløining i meget stærk, stivleret Jord, ere de store Heste paa rette Sted, hvor de da ogsaa betale det mere Foder, de fortære, ved Anvendelsen af deres fulde Kraft. Sædvanligen opdrætter jeg selv mine Heste, og kjøber dem som Føl*), dog ikke gjerne førend de ere 1 Aar gamle, fordi man i Hestens 2det Leveaar ialmindelighed bedre kan see paa den, hvad der omtrent vil blive af den, end det tidligere vel er muligt. Føllene og Plagene faae om Sommeren rigeligt af grøn Kløver, og om Vinteren i Forhold til deres Alder et kraftigt Havrefoder. Jeg er ingenlunde af den Mening, som nu og da har været fremsat, at Føler ret vel kunne lade sig nøie med det, som de ældre Heste have ladet blive tilovers i Kryb-

*) Flere Grunde synes at tale for, at man paa Herregaarde og Præstegaarde, hvor man ikke just har Leilighed at have et egentligt Stutterie, gjør rettest i at kjøbe gode Føl af Bønder, som have gode Følhopper; men ikke saa megen Havre at give Føllene, som dièse bør have, for ret at trives. Thi paa de førstnævnte Gaarde ere Hopperne i Almindelighed for fede til at være frugtbare, og en dragtig Hoppe behandles vel heller ikke altid med den Omhu af Tjenestefolk, som af Bonden selv. D. Ann.

ken. Det er for det meste grovere slettere Foder, som desuden ikke sjelden er bleven suurt, og derfor ikke engang er tjenligt, langt mindre stiftet til at gives et ungt Dyr paa den Tid, da dets Legeme skal udvore og uddanne sig. En fast, muskuløs og proportioneret Uddannelse af alle Dele paa den unge Hests Legeme fremmes fortrinligviis ved et forholdsmæssigt Quantum kraftigt Foder. Efterat de unge Heste have fyldt deres andet Aar, lader jeg dem efterhaanden ved ganske lette Arbejder vænnes til at trække, saa at de et Aar sildigere fuldkomment tage Deel i alt Arbejde. Kun ved tidligt at vænne Dyret til de Arbejder, til hvilke man har bestemt det, erholder dets Legeme den nødvendige Fasthed, Færdighed og de øvrige Egenheder, som udfordres for at det kan yde sin Tjeneste, ligesom f. Ex. ogsaa hos Mennesket den Arm og Haand, som bruges meest (sædvanlig den høire), besidder mere Kraft og Duelighed end den anden.

Til Kjernefoder have mine Heste siden forrige Efteraar faaet Bikker, saaledes at der i hver Tønde af disse var blandet 1 Skp. Havre. Hermed agter jeg i Fremtiden at vedblive, thi Havren kan ikke alene her paa Egnen bedre affættes, men staaer ogsaa i Forhold til sin Kraft som Foder i høiere Priis end Bikkerne*). Naar Arbejdet om Foraaret ret gaaer stivt paa, faae

*) I Sjælland har derimod 1 Td. Bikker iaar næsten holdt Priis med 1 Td. Hvede; men her har ogsaa været den Tid, da man næsten ikke kunde affatte Bikker til nogen-
sommelst Priis.

Hestene endnu et Tillæg af Urter. De til Hestefoder bestemte Urter og Biffer blive ligeledes kogte i det ovennævnte Dampkar. Sædvanligen hældes $1\frac{1}{2}$ Berl. Scheffel deri, og ifølge Udbuldningsen udtages 2 Berl. Scheffel ($6\frac{3}{4}$ Skp. dansk Maal), som afgive Foder til 4 Heste i 4 Dage. Den halve Berl. Scheffel, som Maalet foroges ved Damp-Kogningen, regner jeg for vunden, efterdi Hestene holde sig ligesaa godt ved en halv Scheffel dampkogte Biffer som ere maalte efter Kogningen, som ved en halv Scheffel raee Biffer, som blot støbes for der fodres med dem. Desuden holde Hestene særdeles meget af saadant Foder, som ved Dampkogningen har erholdt en væsentlig Forbedring, navnlig med Hensyn til det bittere Stof i samme. Saa-vel Havre, som enhver anden Kornart, der bruges til Hestefoder, burde steds forud koges ved Damp da en fjerde Deel af samme derved kan spares. Desuden faae mine 4 Heste endnu daglig $\frac{1}{4}$ Centner Kloverhø, og til Natten god Biffehalm, hvilken sidste de overhovedet bekomme om Vinteren istedetfor Hø, som denne lidet travle Tid afstrækkes dem. At Biffehalm forarsager Hestene Ormesting, som ofte har været paastaet, har jeg hidtil aldrig mærket.

Forhen, medens jeg fodrede med Havre, gav jeg mine 4 Heste daglig 12 Berl. Megen*) Havrefjærne,

*) Da en Berliner Scheffel er $3\frac{1}{2}$ Skp. dansk Maal og en 1 Mege er $\frac{1}{12}$ Scheffel eller $\frac{1}{24}$ af en dansk Skjeppe, saa er 12 Berliner Megen omtrent 2 Skp. $1\frac{1}{2}$ Fdk. dansk Maal.

som jeg havde ladet skraae, hvorved jeg ogsaa antager, at nogen Kjærne spares.

I 2 Vintere har jeg fodret mine Heste med Kartofler, og derved fundet som Resultat, at Hestene, som bleve passede med særdeles Dmhu, vel derved vare fuldkommen sunde og vel ved Magt, men at de dog paa dette Foder lettere komme i Svæd ved Arbeidet, og overhovedet tabe deres glatte Udseende. Jeg antager altsaa, at have vel saamegen Nytte af mine Kartofler ved paa den ovenfor anførte Maade at bruge dem til Foder for Hornkvæget, især da ikke alle Heste have lige megen Lyst til at æde Kartofler, og mange kun med Noie kunne vænnes dertil*).

At fodre Heste med Klid, kan kun være raadeligt i Nødsfald, og naar Rugklid (ikke Hvedeklid) kunne faaes til billig Priis. Thi jo mere Kornet stiger i Prisen, saa at man derfor kunde have mere end almindelig Grund til at spare paa Kløverfoderet, desto renere udmales Melet ogsaa, og desto ringere Værdie have Klidene, som da næsten bestaae af bare Skaller.

Om Sommeren faae mine Heste slet ingen Kjærne, men Kløver, og vel at mærke saadan Kløver, som allerede fuldstændigt har udviklet sine Blomster, fordi denne baade er Hestene kjærere og tillige nærer dem bedre. Senere hen paa Sommeren faae de ogsaa en Deel af de Biffer, som ere affatte til at modnes, naar

*) Her have Hestene flere Gange om Foraaret faaet en Deel Kartofler og ikke alene beholdt deres glatte, men endog faaet et blommet Udseende deraf; de have alle strax lært at æde dem, uden nogen Vanskelighed. D. Anm.

de have begyndt at ansætte Bælge. Ved et saadant Grønsfoder, hvortil Dvergangen skeer efterhaanden, paa hvilken Maade den ogsaa gjøres fra Grønsfoder til Kjærnesfoder, befinde Hestene sig fortræffeligt, ere sunde, vel nærede, og istand til at udrette alle de Arbejder, hvortil man behøver dem.

At opstille en Beregning over den rene Indtægt af mit Avlsbrug, vilde her fore for vidt. For imidlertid omtrent at kunne skjønne, hvor meget Foder og Halm der ved Dyrene bliver forvandlet til animalske Produkter og til Gjødning, skal her endnu gives en ganske kort Oversigt over det, som omtrent aarlig her kan indavles.

a) Rodvæxter.

1) Kartofler, $5\frac{1}{2}$ Morgen à 150 Centn. = 825 Centn.

2) Munkelroer og Raalraber, 7 Morgen
à 200 Centn. = 1400 —

3) Roerblade, 7 Morgen à 60 Centn. = 420 —

b) Kløver, 25 Morgen à 50 Centn. Hø = 1250 —

c) Græs og Vikker. Græs 6 Morgen à 8 Scheffel = 48 Berl. Scheffel;
ved 1 Scheffels Udtærkning faaes 300
Pund Halm; 48 Scheffel = . . 131 Centn. *)

*) 1 Centner er i Hamborg 112 Pbd. og paa andre Steder i Tydskland 108 Pbd. Men det synes af Ovenstaaende som Forfatteren har regnet 110 Pbd. til 1 Centner. Denne Antagelse kan idetmindste forklare nogle af hans Beregninger, skjøndt ikke dem alle. At forandre disse, hvor Anomalier opdages, gaaer imidlertid ikke an. Vi kunne ogsaa, uagtet disse, faae et omtrentlig Begreb om, hvad der paa Forfatterens Gaard indavles. D. Ann.

Biffer, $6\frac{1}{2}$ Morgen à 8 Scheffel er 52 Scheffel; ved 1 Scheffels Udtærstning faaes 200 Pund Halm; ved 52 Scheffels Udtærstning 94 $\frac{1}{2}$ Centn.

d) Byg, $12\frac{1}{2}$ Morgen à 12 Scheffel = 150 Scheffel; ved at udtærste 1 Scheffel faaes 150 Pund Halm, altsaa ved 150 Scheffel 295 $\frac{1}{2}$ —

e) Havre, 25 Morgen à 15 Scheffel er 375 Scheffel; Udtærstningen af 1 Scheffel giver 100 Pund Halm, altsaa af 375 Scheffel 340 —

f) Rug og Hvede, $37\frac{1}{2}$ Morgen à 10 Scheffel i Gjennemsnit = 375 Scheffel. Udtærstningen af 1 Scheffel giver i Gjennemsnit 250 Pund Halm; altsaa af 375 Scheffel 852 —

Summa 5608 Centn.

(Hestenes Kjørnefoder, Oliefagerne, Klid o. s. v. ere her ikke medregnede.)

De indavlede Sædevare udgjorde altsaa;

1) Erter	48	Scheffel.
2) Biffer	52	—
3) Byg	150	—
4) Havre	375	—
5) Rug og Hvede . . .	375	—

Summa 1000 Berliner-Scheffel*).

*) \approx : $395\frac{5}{8}$ Lb. dansk Maal, hvilket maa kaldes godt paa $57\frac{1}{2}$ Lb. Land geom. Maal. D. Anm.

Ovennævnte 5608 Centner Planteprodukt, som anvendes til Dvæget deels som Foder og deels som Stroelse, multipliceret med 2, giver det Quantum Gjødsfe, som i et Aar kan frembringes i Aalsbruget, altsaa 11,216 Centner Gjødning. Naar hvert Læs regnes til 20 Centner, bliver det over 560 Læs Møg, hvoraf hver Morgen hvert 5te Aar faaer over 22 Læs*). Herved er Gjødsfningen med nedpløiede grønne Afgrøder ikke bleven medregnet, for at den i ugunstige Aaringer kan dække hvad der muligt i dem kunde mangle. Det samme gjælder om den unge Klover, som undertiden kan blive tjenlig til at slaae allerede i første Efteraar. Ved en saadan Gjødsfning tør maaskee de nysaanførte Angivelser over det Indavlede synes antagelige. Jovrigt har jeg undertiden havt meget betydeligere Udbytte, som jeg dog henregner blandt Undtagelser. Saaledes havde jeg f. Ex. i Aaret 1838 paa 25 Morgen (11½ Td. Land) avlet 101 Skofke**) Havre,

*) Forfatterens Eiendom indeholder nemlig, som alt er anført, 125 Morgen; hvoraf 25 aarlig gjødsfes. Da disse 125 Morgen er = $57\frac{1}{4}$ Tønde Land geom. Maal, er det altsaa omtrent $11\frac{1}{4}$ Td. Ld., der erholder ovennævnte 560 Læs Møg; hvilket er næsten 51 Læs til 1 Td. Land.

**) En Skof (Schock) svarer i Begreb nærmest til vort „Trave“. En Skof er i Almindelighed 60 Neg. Dog gjøres paa nogle Steder Forskjel „paa en svar Skof“ = 60 og „en let Skof“ = 40. I Fyen er en Trave 40 Neg; i Præstø Amt og paa Falster kun 20, og paa nogle Steder i Sjælland 60 Neg; men Regenes Størrelse er saa forskjellig, at en Trave paa 20 Neg undertiden giver ligesaameget i Skjeppen, som en Trave paa 40 eller 60 Neg.

hvoraf hver Skof i Gjennemsnit gav $6\frac{1}{2}$ Berliner-Scheffel*). I Aaret 1839 havde jeg paa 9 Morgen avlet 16 gode Læs Biffer, og deraf udtørstet 136 Berl. Scheffel. Ogsaa havde jeg i samme Aar en ualmindelig rig Afgrøde af Roer, idet jeg paa 8 Morgen Land avlede 44 Læs Kunkelroer, 20 Læs Kaalraber og 2 Læs Kaal (hvert Læs i Gjennemsnit til 30 Centner). De sidstnævnte Exempler kunne mine Dagleiere stadfæste, ligesom ogsaa mine Naboer vist ville bekræfte de omtalte Afgrøders Fortrinlighed. I Aaret 1840 har jeg høstet 300 Skofke (Traver) Rug og Hvede (af sidste 110 Skofke paa 11 Morgen) og 150 Skofke Baarsæd (hvoriblandt 65 Skofke Byg), altsaa tilsammen 450 Skofke.

Af ovenstaaende Fremstilling vil man see, hvor meget Foder jeg omtrent aarlig har til min Naadighed. Naar samme reduceres til Værdien af Hø, vil det omtrent udgjøre følgende Summer:

Værdie i Hø
eller Høværdie.

- a) Kartofler. $1\frac{1}{2}$ Centner Kartofler regnes lige med 1 Centner; altsaa bliver
825 Centner Kartofler = 550 Centn.
- b) Kunkelroer og Kaalraber. $2\frac{1}{2}$
Centner = 1 Centn. Hø 1400 Centn. = 560 —
6 Pund Blade regner man lige med

*) Dette var altsaa i det Hele paa de $11\frac{1}{2}$ Tdr. Land 656 Berliner Scheffel eller 259 Tønder dansk Maal. En Frugtbarhed, hvorpaa Sjælland sjældent, men Holland og Fælster nok oftere kunne opvise lignende Exempler.

Høværdir.

Transport 1110 Centn.

- 1 Pund Roer; 420 Centn. Blade alt-
 saa = 70 Centn. Roer og disse = 28 —
- c) Kløverhø: 90 Pund = 100 Pund
 almindeligt Hø; 1250 Centner = . . 1389 —
- d) Ærtehalv og Biffelhalv. 1½ Cent-
 ner god Biffelhalv regner jeg lige med
 1 Centn. Hø; 225½ Centner altsaa = 150 —
- e) Havrehalv og Byghalm, tilsam-
 men 635½ Centner. 2 Centn. Halv =
 1 Centn. Hø; 635½ Centner = . . 318 —
- (Halmen af Vintersæden bruges til Strøelse.)

Summa — 2995 Centn.

Derfra maa afgaae:

Høværdir.

- 1) Til Kjøkkenbrug, Sviin, Høns o. s. v.
 412 Scheffel Kartofler udgjør efter Hø-
 værdir 275 Centn.
- 2) Til Hestene daglig 32 Pund Hø, er 106 —
- 3) I 120 Dage grøn Kløver til Hestene,
 beregnes til 90 —
- 4) Til Hestene bruges Biffelhalmen som
 Vintersøder 63 —

Summa — 534 Centn.

Herefter bliver der til 16 Malkekøer og 2 Fede-
 stude henved 2461 Centner Høværdir; hvoraf sees, at
 Halmen af Vaarsæden blot behøver at forelægges Dvæ-
 get til at lede ud af, og derpaa kan anvendes til
 Strøelse. Anvendelsen af denne Halv maa man alt-

faa ikke ansee som noget Tegn til, at Hornqvæget her nogenfinde savner et særdeles rigeligt og nærende Foder.

Ved Gjødfens Tilberedelse anvender jeg følgende Fremgangsmaade. Udmugningen af Staldene opsættes i Almindelighed saalænge, som Møget ingen Hindring volder i Dyrenes Røgt og Pleie, og foregaaer om Sommeren omtrent hver 8de og om Vinteren hver 14de Dag, alt efter som Møget ifølge det givne Føders Bestaffenhed har opdyngtet sig mere eller mindre. For ingen gjødende Dele at tabe, bliver Møget ikke skovlet langs hen ad Gaardspladsen til Møddingstedet, men trillet derhen paa en Hjulbør, hvilket i større Avlsbrug endnu beqvemmere kan stee ved en med Bræder beklædt lille Slæde*) (Schleife). Der muges til samme Tid hos Køer og Sviin, og Møget bliver enten blandet eller ført lagvis ovenpaa hinanden. Det samme stcer hos Hestene og Studene, saaledes at Hestemøget kommer til at ligge paa Svinemøget, for at hiin hidfige Gjødning kan opholdes noget i Gjæringen, og denne dorstke kan fremstyndes. Hvergang der er udmuget, drives enten Køerne ud paa Møddingen for at sammentræde den udjevne Gjødningsmasse, eller denne bliver sammenredet med Hestene, for at de enkelte Lag kunne komme til at ligge tættere paa hinanden og Gjæringen derved fremmes, og for at der ingen

*) Paa Sjællandst „Slæde“, s. Gr. Høslæbe, Lørcslæbe, Steenslæbe o: lille Steenslæbe. Derimod har jeg aldrig hørt Ordet Slæbe brugt om de egentlige Slæder, som bruges paa Sne og Is om Vinteren.

tomme Rum skal blive; thi disse ere skadelige for Gjødsken, som i dem pleier at skimle. Gjødningens Sammentrædning paa Møddingsstedet foretages stærkere eller svagere, efter som Gjødningen tidligere eller sildigere skal være færdig til Anvendelse. Ved stærkere Sammentrædning brænder Gjødningsmassen tidligere sammen, og yder før halvforraadnet Møg, end naar den bliver svagere sammentraadt. Høist anvender jeg Gjødningen, naar den er i den saakaldte 2den Grad af sin Gjæring, det vil sige, naar den er saavidt forraadnet, at Halmen let gaaer i Stykker; dog maa naturligtviis undertiden herfra gjøres Undtagelser, saa at friskere Møg ogsaa bliver anvendt. I tørre Sommerdage overgydes Møddingen gjentagne Gange med Gjødningsfast, eller hvis denne fattes, med Vand. Naar muligt er, lader jeg den udførte Gjødning strax strø og lægge i Plovsuren, hvor den nedploies grundt, dog saaledes, at den fuldkommen dækkes med Jord. Den Dybde hos Agerkrummen, som udfordres til Planternes Dyrkelse, frembringes med Kroieploven. Som jeg allerede tidligere har bemærket, er der i mit Nolsbrug, skjøndt jeg ingen Brak holder, altid Jord tilrede, som kan modtage det færdige Møg, da i denne Henseende Urtemarken eller den Mark, der skal bære Bølgfæd, staaer til min Raadighed fra Høst til hen i Foraaret, og Roemarken fra Høst til Begyndelsen af Juni, da Roerne plantes; — og i den anden Halvdeel af Juli staaer atter den Mark, hvor de tidligmodne Urter ere indhøstede, til min Disposition.

Foruden den sædvanlige Møg=Gjødske, har jeg ogsaa forhen hyppigt anvendt Keen=Meel som Gjødningsmiddel, og fundet dets Virkning overordentlig. Ogsaa Anvendelsen af Sæbesyderaske som Gjødning, især til Bælgfæd, svarede til mine Forventninger. Kalkgjødsning har jeg sjelden anvendt, da mit Jordsmon just ikke lider af organiske Feil, og jeg har overhovedet foresat mig, at tøve dermed, saalænge til fortsat stærk Gjødsning har frembragt saamegen Muld, at denne ikke mere ved en omhyggelig Behandling af Jorden lader sig fremstille som aldeles nydelig eller fordøielig Føde for Planterne, eller indtil det er at befrygte, at Jorden skal blive for klam, snur, muddret eller tørveagtig. Dette har dog neppe ret megen Fare paa Middelfjord, som behandles hensigtsmæssigt, og hvor Bereldrift bruges. Mergel har jeg hidtil kun kunnet opdage i enkelte Aarer og Klumper, saa at sammes Gravning ikke vilde kunne lønne sig.

Den Indvending, som er gjort imod Bereldriften, at Arbeiderne, især Spændets Arbeider, ved samme til flere Tider opdynges altfor meget, medens Hestene igjen til andre Tider savne Bessjefuigelse, maa jeg efter min Erfaring modsige, da jeg meget mere ogsaa i denne Henseende maa tilstaae nysnævnte Algerdyrkningsystem Fortrin for Bangbruget. Grunden hertil er, at flere forskellige Slags Værter dyrkes ved Bereldriften og at Arealer er mere ligelig fordeelt imellem dem. Man kan derfor henvende mere Opmærksomhed paa Udsæden af dem, fordi den indtræffer til forskellige

Tider, og fordi der ikke dyrkes uforholdsmæssigt mere af et Slags end af de andre. I Høsten kan ligeledes tages mere Hensyn til den rette Modenhedsgrad, da Høsten af de flere forskellige Jordfrugter er forbeelt paa et længere Tidsrum. Det vil ikke være fornødent at opregne Spændets enkelte Arbejder i hele Aarets Løb, da de let kunne skjønnes af den ovenfor angivne Turnus eller Rotation. Den Indvending, at Spændet om Foraaret og Forsommeren, efter at Byg er faaet og Kartofler lagte i Mai, savner Bestjæstiggelse, maa jeg gaae imøde med den Bemærkning, at dette Tidspunkt bør anvendes til gjentagen Bearbejdelse af Roer-Agrene. Da maa der jo ogsaa tromles, Kløveren maa flaaes, rives og indfjøres, Roer maae plantes, Brændsel hjemfjøres, Kartofler og Roer gjentagne Gange behaffes og hyppes. Imidlertid indtræffer Høsten af de tidlige Urter, og derefter da atter Urtestub at ploie, Gjødning at udfjøre o. s. v. Men om Foraaret kunne Arbejderne ikke opdynges eller trænge ualmindeligt paa, fordi Havremarken allerede ligger ploiet til Sæd fra Efteraaret af, og alene giver Arbejde med Harvning. Om Efteraaret, da Sædfuren til Havren skal ploies, alle Havrestubbene skulle nedploies og megen Kjørsel med Rodvæxter skal bestrides, understøtte for det meste et Par Stude, som ere bestemte til Fedning, Hestene i Arbeidet. Avlsbrugets Arbejder kunne derfor gaae deres jævne Gang, især da Kløvermarken, som er bestemt til Rug, i Regelen kun behøver een Ploining. Studene ploie som oftest de med Spergel

befaaede Rugstubbe til Havresæd, hvor de da sædvanligviis fodre sig selv, medens de trække, ved gaaende at græse af Spergelen. Om Middagen eller Aftenen vende de derfor tidt mere mætte tilbage til Stalden, end de om Morgenen førtes ud af den, især da de have mindre Lyst til andet Foder, naar de have faaet Smag paa Spergel. Forresten synes Spergelen baade at bringe Studene til at lægge Kjød paa sig, og Køerne til at give den fedeste Mælk, der er rigest paa Fløde. Et forsøgt Arbeide finder vistnok Sted ved Bereddriften, især med at hjembringe de avlede Produkter; men deri maa man dog vist gjerne finde sig, især da Arbeidet dermed ligeledes er temmelig fordeelt paa Dyrkningsaarets Løb. Trænges iøvrigt Brakbrugeren ikke langt mere af hine Markarbeider, naar han for Græsningsens Skyld maa lade sin Brakmark ligge til henzimod Rughøsten, og nu over Hals og Hoved maa ombryde de Agre, som idetmindste have ligget tillukkede $\frac{3}{4}$ Aar*), hvad enten Agerens Tilstand tilstedet det eller ikke. Hvor uhenigtsmæssig en saadan Dyrkningsmaade desuden viser sig, vil jeg her ikke omtale. Mine Hestes fornemste Vinterarbeide bestaaer i at udride eller udtræde all Kornet, Rugen undtagen. Derved spa-

*) I Originalen staaer $\frac{5}{4}$ Aar, som kun kan være rigtigt, hvor Sommerbrak bruges; men der har Gronjorden, som pløies ved Sanct Hansdag, ofte ligget urørt af Ploven i flere Aar.

rer jeg ikke alene Lærskelønnen, men erholder ogsaa fuldstændigere Arbeide*). — (?? —)

Med 2 Karle og 2 Piger, forudsat at det er dygtige Subjekter, naaer jeg ret vel den største Deel af de Arbeider, som foresalde i mit Aulsbrug. Kun naar Koerne udplantes, i Kornhøsten, og ved Optagning af Kartofler og Koer, behøver jeg fremmed Hjælp. Den ene Karl pudser og fodrer Hestene, kører Hækkelsen til dem, og har dem overhovedet hele Aaret igjennem udelukkende i Røgt og Pleie; medens den anden Karl blot arbeider med det ene Par Heste, men ellers hjemme udretter alle slags Arbeider, som foresalde i Huus og Gaard, og derhos hjælper til at passe Fedestudene. Den ene Pige paaligger det udelukkende at passe Hornqvæget; hun slaaer om Sommeren selv Kløver til dette, og læsfer det paa Bognen, som Karlén kører; men om Efteraaret, saasnart Stude ere indkjøbte, kører hun selv med disse for at hente Grøn-foder paa Marken. Om Vinteren maa hun ligeledes

*) Det var at ønske, at Forfatteren havde udbredt sig noget mere om denne Maade at aftarste Kornet paa, ved at lade det aftræde af Heste (Ausreuten des Getreides), thi det synes os, som ere ubekjendte dermed, at denne Lærskning maa være høist ufuldkommen. Oversætterén tilstaaer, at han ikke kan undertrykke den Tvivl, at man, ved at lade Kornet udtræde af Heste, maa lade mere end Lærskelønnens Beløb sidde i Halmen. Han kan altsaa kun ansee denne Methode for god for dem, der unde deres Dvæg godt, og opfodre Halmen strax efterhaanden som den kommer fra Boen.

tillave det stampede Foder. Til 16 Køer behøves en dygtig Pige, som dog faaer nogen Hjælp af den ene Karl med at tilberede Foderet og lægge det for Køerne. En lille særffilt Gratification over den betingede Løn gjør let Karlen villig hertil, især da jeg aldrig taaler nogen vis Afmaalen af Arbeidsrubriker imellem mandlige og qvindelige Dyende, som ere i mit Brød. Den anden Pige (Indenpigen) maa ved Siden af sine huuslige Forretninger sørge for Svinene, hvis Fodring let og snart kan udføres, da den for største Delen bestaaer i suur Mælk. Mugningen hos Svinene overtager Udenpigen ogsaa. Kugens Udtærkning besørge mine Tjenestefolk ligeledes for største Delen, idet en af Pigerne verelviis, eftersom deres Arbeider hos Dvæget eller i Huset tilstøde det, tærsker tilligemed Karlene*).

Naar ved et Verelbrug Dvægavlen paa en hensigtsmæssig Maade bringes i Forbindelse med Kornavlen, saa kan det ikke omtvivles, at en Eiendom jo derved kan kaste langt mere af sig end ved Trevangsbruget. Det er maaskee imidlertid muligt, at der kan findes dem, som frygte for, at der, hvis Vereldriften blev almindelig, vilde frembringes for lidet Korn; medens maaskee Andre paa den anden Side befrygte, at derved vilde frembringes for meget. De Første ængste sig da for, at Hungersnød skulde blive Vereldriftens Følge; de Sidste, at det frembragte Kornforraad maatte mangle Affætning. Men til disse Forestillinger

*) Slige Piger har man ikke her tillands.

er der ingen Grund; thi Beresbrugereren kan frembringe ligesaameget Korn, som Trevangsbrugereren eller Kobbelbrugereren; men han producerer tillige andre Artikler (Smør og Flesk), for hvilke ellers den rebe Skilling maatte udgives, saa at han deraf kan have Betydeligt til Salg. Hans rene Indtægt forstørres altsaa, idet han tillige, forsaavidt hans Produkter blive Udforsølsartikler, fremmer Statens Interesse.

Naar det nu desuden er en afgjort Kjendsgjerning, at allerede i en Række af Aar Folkemængden i Tydskland aarlig har formeret sig med 1 Procent, og at dette Land altsaa ved en fortsat Folkeformering inden 100 Aar vilde tælle endnu engang saamange Indbyggere, hvorledes vil da Trevangsbruget med dets store Brakmark kunne levere den forøgede Folkmængde Livets første Fornødenhed? Skal da Folket roligt see paa, at de forsultne Faareflokke vandre omkring paa de forsømte Brakmarker, og selv lide Nød eller finde sig i umaadeligt høie Kornpriser; — istedetfor at en Deel af Brakmarkerne kunde bære rigeligt Foder til Kreaturene, som staldfodres, og en anden Deel af dem ved Hjælp af Staldfodrings-Gjødtsken dyrkes med Brødkorn? Skal da, naar Befolkningen tiltager, Menneskene for Faarenes Skyld forlade deres Fædreland og beslutte sig til de som oftest uheldbringende Udvandringer? — Men en forøget Folkemængdes formerede Fornødenheder vil en efter de locale Forhold og Lidsomstændighederne hensigtsmæssigt indrettet Beresdrift bedst kunne tilveiebringe, da den medfører en forøget Pro-

duktion. Det kan altsaa medrette ventes af alle fornuftige Trevangsbrugere, at de ville omdanne deres Drift efter Tidernes Lary, og ikke bidrage til at fremskynde den Tidpunkt, da Faarene uddrive Menneffene af deres Fædreland; — Gid da vore kjære Landsmænd vilde blive der, hvor de ere fødte, og hidtil ogsaa have fundet Føde. De betydeligt udstrakte Brakmarker, som endnu allevegne i Tydskland forefindes, kunne borge dem for, at Tydskland endnu ret vel er istand til at frembringe Brød nok til dem selv og til deres Børn og Børnebørn, hvorfor ogsaa det høiere Sving, det tydske Landvæsen har taget, yder een Sikkerhed mere.

Forfatteren kan saaledes forsikre, at hans Eendom nu indbringer 3 Gange saa meget, som den indbragte, da han for 12 Aar siden tilkjøbte sig den. — Efter den foretagne Prøvetærskning vil Høsten i dette Aar give et Udbytte af 1000 Berl. Scheffeln Korn, som avledes paa $\frac{1}{10}$ af Markens Areal;*) men de øvrige $\frac{3}{10}$, som frembare Foderværter, kunne formedelst de derved frembragte animaliske Produkter antages at indbringe forholdsviis ligesaa meget.

*) Efter den foran opstillede Beregning er det 395 Tønder dansk Maal, som indavledes paa $\frac{7}{10}$ af Løbben (circa 58 Tdr. Land) eller paa $40\frac{1}{2}$ Td. Land geom. Maal. Et Opgivende, som jeg ikke tør kalde overdrevent, da jeg selv paa $\frac{4}{7}$ af min Løb (42 Tdr. Land geom. Maal), altsaa paa 24 Tdr. Land har indavlet i Aaret 1838 = 248 Tdr. af al Slags Sæd og i Aaret 1839 = 254 Tdr. Korn foruden 150 Tdr. Kartofler og 1 Td. Hørfroe. D. A.